

BERLİN - KREUZBERG VE TÜRKİYE KÖKENLİ İŞÇİ GÖÇÜ

ALMANYA GÖÇ POLİTİKALARI
VE YEREL PERSPEKTİFLER

Özcan Ayanoglu

Ümit Bayam

SKLInternational
AFFILIATED TO THE SWEDISH ASSOCIATION OF LOCAL AUTHORITIES AND REGIONS

RESLOG

Resilience in Local Governance

Yerel Yönetişim ve Göç Dizisi

BERLİN - KREUZBERG VE TÜRKİYE KÖKENLİ İŞÇİ GÖÇÜ

ALMANYA GÖÇ POLİTİKALARI
VE YEREL PERSPEKTİFLER

Özcan Ayanoglu

Ümit Bayam

BERLİN - KREUZBERG VE TÜRKİYE KÖKENLİ İŞÇİ GÖÇÜ

ALMANYA GÖÇ POLİTİKALARI
VE YEREL PERSPEKTİFLER

Özcan Ayanoğlu
Ümit Bayam

Yerel Yönetişim ve Göç Dizisi - 9

SKL International AB
Web Sitesi: www.sklinternational.se
E-mail: info@sklinternational.se

2020

ISBN: 978-91-986427-0-4

Editörler

Gül Tuçaltan, Burçin İçdem

Yayına Hazırlayanlar

Gül Tuçaltan, Burçin İçdem

Kitap Tasarım ve Dizgi

Özge Onogur, Eren Türkmen (Bee Company), M. Cem Kocataş

Baskı ve Cilt

Uzerler Matbaacılık Sanayi Ltd. Şti.

Turan Güneş Bulvarı, No: 22/8 - 26 Çankaya / Ankara

Tel: (312) 441 90 15

Copyright©2020 Tüm hakları saklıdır.

Bu kitap, İsveç Hükümeti tarafından finanse edilen Yerel Yönetişimde Rezilyans Projesi 2018-2020 (RESLOG Türkiye) kapsamında hazırlanmıştır. Kitap içeriğinin sorumluluğu yazarlara aittir; hiç bir şekilde yazarların çalıştıkları kurumların ve SKL International'ın resmi görüşlerini yansıtmamaktadır. SKL International, kitapta yer alan analizler, adı geçen harici veya üçüncü taraf internet web sitelerinin URL'lerinin kalıcılığı ve doğruluğu veya web sitelerinde yer alan herhangi bir içeriğin, doğruluk veya uygunluğundan sorumlu değildir.

BERLİN - KREUZBERG VE TÜRKİYE KÖKENLİ İŞÇİ GÖÇÜ

ALMANYA GÖÇ POLİTİKALARI
VE YEREL PERSPEKTİFLER

Özcan Ayanoğlu
Ümit Bayam

RESLOG

Yeni Nesilde Rezilans Projesi • TÜRKİYE

**Swedish Association
of Local Authorities
and Regions**

İsveç Yerel Yönetimler ve Bölgeler Birliği (İngilizce kısaltmasıyla **SALAR** - İsveççe kısaltmasıyla **SKR**), İsveç'in tüm belediyeleri, il meclisleri ve bölgelerinin üyesi olduğu bir kuruluştur. SALAR ve öncülleri, 100 yılı aşkın bir süredir yerel yönetimleri teşvik etmek ve yerel demokrasiyi güçlendirmek için çalışmalar yapmaktadır. Yerel yönetimlerin günümüzde karşılaştığı uluslararası göç ve iklim değişikliği gibi zorlukların küresel doğası gereği, SALAR sadece İsveç'te değil aynı zamanda uluslararası alanda da önemli bir aktördür. Uluslararası bir belediye örgütü olan Birleşik Kentler ve Yerel Yönetimler Teşkilatı (UCLG) ve kuruluşun Avrupa kolu olan Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi'nde (CEMR) aktif rol almanın yanı sıra, SALAR, Avrupa Birliği Bölgeler Komitesi ve Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Kongresi'nin İsveç delegasyonlarının sekreteryası olarak da görev yapmaktadır.

SKL International
AFFILIATED TO THE SWEDISH ASSOCIATION OF LOCAL AUTHORITIES AND REGIONS

SKL International, tüm hüküm ve tasarrufu SALAR'a ait olan bir uygulayıcı kuruluştur. SALAR adına uluslararası projeler geliştirmek ve uygulamakla yükümlü olan SKL International, İsveç ve diğer ülkelerde gerçekleştirilen iyi uygulama örneklerinden faydalanarak, pek çok ülkede yerel yönetim sistemlerinin gelişimini destekleyici faaliyetlerde bulunmaktadır.

Orta Doğu ve Kuzey Afrika bölgesi ve diğer bölgelerdeki çalışmaları ile SKL International, kapsayıcı ve sürdürülebilir yerel yönetim ve yerel hizmet sunumu konularında proje geliştirme, proje yönetimi ve uygulanması da dahil olmak üzere kapsamlı bir bilgi birikimi ve deneyime sahiptir. Merkezi Stockholm'de bulunan SKL International, hâlihazırda dünya çapında, 12 ülkede, İsveç Hükümeti tarafından finanse edilen projelerin uzun vadeli ortağı ve uygulayıcısıdır.

SKL International, tamamlanan projeleri Belediye Ortaklık Ağları Projesi (TUSENET) ve Türk-İsveç Yerel Yönetimler Ortaklığı (TUSELOG) ve halen devam eden Yerel Yönetişimde Rezilyans (RESLOG Türkiye) projeleri ile yirmi yılı aşkın bir süredir Türkiye'de faaliyette bulunmaktadır. Böylelikle, hem Türkiye belediyelerini ve belediye birliklerini desteklemekte hem de iki ülkenin yerel yönetimleri arasında kalıcı dostluklar ve iş birliklerinin kurulmasına katkı sağlamaktadır.

Proje Ortakları

SKL
International

Türkiye
Belediyeler
Birliği

Çukurova
Belediyeler
Birliği

Marmara
Belediyeler
Birliği

RESLOG Türkiye Proje Ekibi

M. Sinan Özden

Ulusal Proje Yöneticisi
RESLOG Türkiye, Ankara

Gül Tuçaltan

Ulusal Proje Koordinatörü
RESLOG Türkiye, Ankara

Çiğdem Ayşenur Atasoy

Proje Sorumlusu
RESLOG Türkiye, Ankara

Sezin Üskent

Kilit Uzman
RESLOG Türkiye, Ankara

Ervin Sezgin

Marmara Bölgesi Yerel Yönetimler Danışmanı
RESLOG Türkiye, İstanbul

Alim Çopuroğlu

Çukurova Bölgesi Yerel Yönetimler Danışmanı
RESLOG Türkiye, Adana

Yasemin Serpil Olcay

İzleme ve Değerlendirme Uzmanı
RESLOG Türkiye, Ankara

SKL International Merkez Ekibi

Marléne Hugosson

Proje Yöneticisi
SKL International, Stockholm

Ellen Ahlqvist

Proje Koordinatörü
SKL International, Stockholm

Gunnar Andersson

Proje Danışmanı
SKL International, Stockholm

RESLOG Türkiye Projesi Pilot Belediyeleri

**Pilot Belediyelere süreçteki özverili katkıları için
teşekkürlerimizi sunarız.**

ÇUKUROVA BÖLGESİ:

Adana Büyükşehir Belediyesi

Hatay Büyükşehir Belediyesi

Mezitli Belediyesi

Reyhanlı Belediyesi

Sarıçam Belediyesi

Seyhan Belediyesi

MARMARA BÖLGESİ:

Bursa Büyükşehir Belediyesi

Orhangazi Belediyesi

Osmangazi Belediyesi

Sultanbeyli Belediyesi

Şişli Belediyesi

Zeytinburnu Belediyesi

İÇİNDEKİLER

Proje Sunuşu	XI
Sunuş	XIII
Önsöz	XV
Giriş	1
Kreuzberg Belediyesi Hakkında Temel Bilgiler	4
Değişen Perspektifler: Göç Süreçleri ve Uyum Politikaları	8
1961 - 1973 Dönemi (Konuk İşçilik)	8
1974 -1989 Dönemi (Aile Birleşimi - Geriye Dönüşü Teşvik - Kalkıcılık)	15
Berlin Duvarı'nın Açılışı, Göç Ülkesi Olma Gerçeği ve Uyum Politikaları (1990'dan Sonra)	19
2000'ler ve Sonrası	22
Kreuzberg Belediyesi'nin Gelişen Perspektif ve Uygulamaları	24
Kreuzberg İlçesi Göç ve Uyum Danışma Kurulu (Beirat für Integration und Migration)	24
Kültür, Eğitim ve Sanat	27
Okullar ve İki Dilde Eğitim	32
Sağlık	35

Yakın Dönem Gelişmeleri ve Soylulaştırma (2015 Sonrası)	37
Göçmenlerle İlgili Projeler ve Uygulamalar	39
Kotti Kent Merkezi - Aile Bahçesi	40
TIO - Göçmen Kadınlar için Danışma Merkezi	43
ELİŞİ EVİ - Kadınlar ve Kız Çocukları için Kültürlerarası Eğitim ve Danışma	44
PAPATYA - Göçmen Kökenli Kız Çocukları ve Genç Kadınlar için Kriz Evi	45
Kreuzberg Mahalle Anneleri (Stadtteilmütter Kreuzberg)	47
Berlin Brandenburg Türk Veliler Birliği	48
VAK - Avrupa Çocuk Yuvası	52
Semt Yönetimi (Quartiersmanagement)	55
Kreuzberg Semt Komisyonu (Stadtteilausschuss Kreuzberg)	58
Genel Değerlendirme ve Sonuç	60
Kaynakça	67
Yazarlar Hakkında	68

Yerel Yönetişimde Rezilyans Projesi (RESLOG)

M. Sinan Özden
Ulusal Proje Yöneticisi

Suriye göçünden yoğun olarak etkilenen Türkiye ve Lübnan'da, yerel yönetimler ani ve yoğun nüfus artışını karşılamak durumunda kalmışlardır. Yaşanan yoğun göç karşısında yerel yönetimlerin rezilyanslarını* barışçılık ve kapsayıcılık ilkeleri doğrultusunda artırma ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

RESLOG (Resilience of Local Governance-Yerel Yönetişimde Rezilyans) Projesi, İsveç Yerel Yönetimler ve Bölgeler Birliğinin (SKL) girişimiyle ve İsveç hükümetinin finansmanı ile Türkiye ve Lübnan'da eş zamanlı olarak 2018-2020 yılları arasında uygulanan bir projedir.

Projenin Türkiye ayağı, RESLOG Türkiye, İsveç Yerel Yönetimler ve Bölgeler Birliğinin, Türkiye Belediyeler Birliği, Marmara Belediyeler Birliği ve Çukurova Belediyeler Birliği ile kurduğu iş birliği ve proje ortaklığıyla yürütülmektedir. Projede, Marmara ve Çukurova bölgelerinden olmak üzere toplam 12 pilot belediye ile birlikte çalışılmaktadır.

Projenin tüm taraflarının yerel yönetim aktörleri olması, RESLOG Türkiye Projesi'ni benzer projelerden ayırmaktadır. Proje, özellikle Suriye göçü gibi yoğun, ani ve beklenmedik bir göç dalgası karşısında yerel yönetimlerin ve yerel yönetim örgütlerinin karşılaştıkları sorunlara yanıt arayışlarının bir parçasıdır.

RESLOG Türkiye bu doğrultuda ulusal göç politikalarının yerel gerçeklikleri ve ihtiyaçları yansıtacak şekilde geliştirilmesini, bölge birlikleri aracılığıyla belediyeler arası öğrenme ve destek yapılarının güçlendirilmesini, belediye düzeyinde kapsayıcı planlama ve yönetişimin iyileştirilmesini amaçlamaktadır.

* Rezilyans, sarsıcı etkiyi karşılama ve ardından hayatı normale çevirme kabiliyetidir. Rezilyans bir varlık veya sistemin herhangi bir karışıklık veya bozulma sonrasında şeklini (formunu) ve konumunu geri kazanabilme yeteneği olarak da ifade edilmektedir. Türkçede kavram için dayanıklılık, esnek dayanıklılık, dirençlilik gibi karşılıklar aransa da hiçbiri bu çerçeveyi tam olarak karşılamamaktadır. Tatmin edici bir karşılık bulunana kadar Latince'den Rezilyans sözcüğünü ödünç alarak kullanmanın yerinde olacağını düşündük. Bu sebeple proje boyunca üretilen tüm dokümanlarda bu terimi kullanmayı uygun bulduk.

Sunuş

M. Sinan Özden

Ulusal Proje Yöneticisi

RESLOG Türkiye Projesi

RESLOG Projesi Türkiye ayağında, yerel yönetimler için bilgi zemininin geliştirilmesine büyük önem veriyor. Türkiye belediyeleri, Suriye'den göç akımının başladığı ilk günden itibaren, neredeyse 10 yıla yaklaşan bir süredir insani gerekleri yerine getirmeye ve bir yandan da bu beklenmedik ve güçlü nüfus hareketliliğinde kentleri bayındır tutmaya ve geliştirmeye çalışıyor. Belediyeler de bu konuda uluslararası arenada da övgüyle karşılanıyor ve başarılı sayılıyorlar.

Biz elde edilmiş olan bu deneyimin kayıt altına alınması ve paylaşılması gerektiğine inanıyoruz. Bütün bu süreç boyunca belediyelerimiz uygulamaya ilişkin çeşitli konularda pek çok sorunun doğru yanıtını aradılar. Bu yüzden biz de belediyelerin yoğun uğraşları sırasında dahil olma fırsatı bulamadıkları yenilikçi konuları ve tartışmaları yapabilmelerine olanak tanımak ve bilgi zeminini geliştirmek için RESLOG Türkiye Projesi'nde 12 toplantıdan oluşan “Yerel Yönetişim ve Göç Buluşmaları” toplantı serisini ve bu toplantıların çıktılarının kitaplaştırıldığı *Yerel Yönetişim ve Göç* isimli kitap dizisini tasarladık.

Yerel yönetişimde bilgi zeminini güçlendirme konusunda öteden beri oldukça yetkin çalışmalar yapmakta olan Marmara Belediyeler Birliği, iki ayda bir gerçekleştirilen buluşmalarımıza ev sahipliği yapıyor.

Umuyorum ki, RESLOG Projesi ömrünü doldurduktan sonra da bir yönüyle Türkiye belediyelerinin bilgiye erişimini kolaylaştırma, diğer yönüyle belediyeler içinde üretilen bilgiyi kaydetme ve yaygınlaştırma hedefiyle gerçekleştirilen bu buluşmalar ve yayınlar, hem belediyelerimizin hem de belediye birliklerinin katkılarıyla gelenekselleşerek sürecektir.

Önsöz

Yerel Yönetişim ve Göç Dizisi

Dr. Gül Tuçaltan

Ulusal Proje Koordinatörü
RESLOG Türkiye Projesi

Son on yılda, Türkiye’de yerel yönetimler, giderek farklılaşan kentsel ve toplumsal sorunlara hızla yanıt üretmek gibi ciddi bir sınavla karşı karşıya kaldılar. Yerel yönetimlerin ilk sınavı zorunlu göç sonrası başka bir ülkede ikamet etmek durumunda kalan kırılğan bir nüfusu karşılamak ve buna yönelik insani yardım hizmetlerinin yereldeki koordinasyonunu sağlamaktı. Takip eden on yıllık dönemde ise, sürecin doğal bir sonucu olarak, farklı bir dile ve yaşam kültürüne sahip göçmenler ve mülteciler, emek piyasalarının ve gündelik yaşamın bir parçası haline geldiler. Bu da belediyeleri hem artan nüfus için altyapı planlaması hem de farklı kültürlerle beraber yaşamak, toplumsal uyumu sağlamak ve sürdürmek için gerekli hizmetlerin tariflenmesi gibi iki zorlu meselenin ana aktörü haline getirdi. Bununla beraber, kısıtlı finansal kaynaklar, personel yetersizlikleri, mevcut ulusal göç politikalarının yerel yönetimlerin göç ve kentleşme alanındaki ihtiyaçlarından çok merkezî idare düzeyindeki stratejilere odaklanması ve süregelen göç krizinin yarattığı belirsizlikler (örneğin, Türkiye’nin yakın gelecekte yeni bir kitlesel göç akımına maruz kalıp kalmayacağıının kestirilemiyor olması) belediyelerin hareket kabiliyetini kısıtladı.

Özetle, uluslararası kitlesel göç ve Suriye mülteci krizi, Türkiye kentlerinde mekânı demografik, toplumsal, ekonomik, kültürel ve ekolojik açılardan köklü bir şekilde değiştirirken; kentleşme, altyapı ve belediye hizmet sunumu ve kent planlama meselelerini de yeniden ele alma ihtiyacı beraberinde getirdi. Belediyelerimiz, bu çok katmanlı ve karmaşık süreçleri yönetebilmek ve göç kaynaklı kentsel sorunlara yanıt verebilmek için, sahip oldukları hareket alanlarını anlamaya ve bu hareket alanı içinde kısıtlı kaynaklar ile yenilikçi çözümler üretmelerine olanak sağlayacak yeni bilgi, beceri ve uygulama araçlarına ihtiyaç duyuyorlar. Kentlerimizi planlamak için bugüne kadar kullandığımız geleneksel araçlar ve düşünce biçimleriyse, içinde bulunduğumuz bu değişken durumu anlamak, ele almak ve değiştirmek için artık yeterli olmuyor.

İşte RESLOG Türkiye Projesi “bilgi zeminini geliştirme faaliyetleri” kapsamında ürettiğimiz bu dizi, belediyelerin tam da bu ihtiyacına yönelik bir çalışma olarak tasarlandı. RESLOG Türkiye *Yerel Yönetişim ve Göç Dizisi*, göç, kent planlama ve yerel yönetişimin kesişiminde duran ve bu alanın var olan bilgisini yerel karar vericilerin bakış açısı ve uygulamalarını olumlu yönde etkileyebilecek yeni yaklaşımlarla harmanlamayı amaçlayan 12 özgün yayından oluşuyor.

Yayınlar üç temel alana odaklanıyor. Başka bir deyişle, bu dizi içerisinde üç grup kitap yer alıyor. İlk grup, Türkiye’nin göç deneyimini, göç ve yerel yönetişim alanındaki temel kavramları, mevcut yaklaşımları ve bu alandaki doğru bilinen yanlışları ortaya koymayı hedefleyen kitaplardan oluşuyor. Mülteci krizi bağlamında, belediyelerin kapsayıcı hizmet sunumunda karşılaştıkları mali sorunlar ve bu sorunlara yönelik kaynak yönetim modelleri ve alternatif fon kaynaklarıyla belediyelerin göçmen ve mültecilerle ilgili uygulamalarda insan hakları ve hukuki çerçeve bağlamında karşılaştıkları zorluklar ve idari yargı, denetim ve diğer kurumların düzenlemeleri ile ilgili bilgileri dizinin bu grubunda sizlere sunuyoruz. Göçten etkilenen belediyelerdeki mekânsal, sosyal ve ekonomik değişimlerin (konut, altyapı, sağlık, eğitim, açık yeşil alanlar gibi) tespiti için verilerin toplanması ve haritalanarak kalkınma, mekân ve kent planlama süreçleri ile ilişkilendirilmesi konusunda etkili bir araç olan kent profileme yaklaşımı ve de belediye hizmetlerinin iyileştirilmesi için somut ve gerçekleştirilebilir çözüm önerilerinin üretilmesine dair kitaplar da bu grubun içinde yer alıyor. Ele alınan konular aynı zamanda göç ve yerel yönetişim alanında belediyelerin müdahale ve uygulamalarının çerçevesini çizen ve hareket alanlarını belirleyen meseleler.

Yerel Yönetişim ve Göç kitaplarının ikinci grubu ise, Türkiye ve dünyada yerel yönetişim alanındaki yeni bakış açılarının ve müdahale araçlarının belediyelerimize tanıtılmasını hedefliyor. Adil, eşitlikçi ve tüm toplumsal grupları kapsayan kentlerin inşası için çeşitliliğin yönetişimi; belediyelerin, göçün devam eden veya devam etmesi muhtemel etkilerine karşı dayanıklı, hazırlıklı ve tedbirli olmasını sağlayacak göç ana planlarının hazırlanması ve yerel yönetişimin tüm aşama ve alanlarına entegre edilebilecek olan, kentsel sistemlerin zorluklar ve yıkıcı deneyimler sonrası toparlanma ve dönüşüm süreçlerini ele alan rezilyans yaklaşımını bu grup yayın ile belediyelerimize sunuyoruz.

Serinin üçüncü bölümü ise Türkiye belediyelerinin uygulama deneyimlerine odaklanıyor. Bu gruptaki yayınlarda göç alanında başarılı yerel uygulamalara imza atan belediyeler, kapsayıcı hizmet sunumu bağlamında, artan nüfusa, olası finansal kısıtlara ve personel yetersizliklerine rağmen insani yardım, kentsel planlama ve altyapı yönetimi, göçün yarattığı potansiyellerden faydalanma, alternatif finansman geliştirme gibi konularda iyi uygulama örneklerini paylaşıyor. Bu yayınların yazarları ise belediyelerimizin kendileri. Yani, RESLOG-Türkiye Yerel Yönetişim ve Göç kitaplarının bu kısmı, belediyelerin kendi alanlarının bilgisini üretmesi ve yaygınlaştırmasına yönelik mekanizmaları destekleyerek, deneyim paylaşımı ve bilgi alışverişinin ötesinde bir kazanç hedefliyor.

Yukarıda özetlediğim bu yaklaşım, proje ortakları olan Türkiye, Marmara ve Çukurova Belediye Birlikleri'nin ilgili birimleri ile yapılan derinlemesine görüşmeler, yine proje kapsamında pilot belediyelerle gerçekleştirilen sorun ve ihtiyaç analizi çalışmaları ve alanda hem profesyonel hem de akademik faaliyetler yürüten uzmanlarla yapılan mülakatlara dayanarak geliştirildi. Özellikle, Marmara Belediyeler Birliği Göç Politikaları Merkezi Uzmanı Sayın Merve Ağca'ya temaların belirlenmesi sürecinde sağladıkları değerli katkılar ve uzun soluklu fikir alışverişlerimiz için teşekkürlerimi sunarım.

RESLOG-Türkiye ekibi olarak, Yerel Yönetişim ve Göç yayınlarının, kapsayıcı ve barışçıl hizmet sunumunun ön koşulu olan yerel karar alma ve planlama mekanizmalarının inşası için gerekli entelektüel ve pratik zemine katkı sağlayacağı inancındayız. Umarız, yayınlarımız belediyelerimize göçün kentsel bağlamının ele alınmasında benimseyecekleri yaklaşımlarda ışık tutar.

GİRİŞ

Genel olarak göç olayları göçmenlerin yerleştikleri bölgelerin alt yapısını ve finansal kaynaklarını zorlamasının yanı sıra, kentsel gelişmeyi sosyal, kültürel ve fiziksel yönlerden de etkiler. Belediyeler açısından yeni bir çalışma alanı ve perspektifi oluşturan göç olayı, bölgede bulunan ve yeni ortaya çıkan sivil aktörler açısından da yeni etkinlik alanları yaratır. Göç olayını merkeze alarak yola çıkan sivil toplum kuruluşları bu dönemlerde belediyelerle birlikte aktif roller üstlenerek, sorunların çözümünde etkili olurlar. Örneğin Almanya’da sivil toplum kuruluşları *Subsidiarität* ilkesi¹ çerçevesinde kamuyla ilgili bir dizi ek görev üstlenerek, göçün beraberinde getirdiği “birlikte yaşam ve uyum” konularında önemli rol oynarlar.

Ayrıca belediye kurumu ve birimlerinin kentte yaşayan göçmenlerle olan ilişkileri, süreç içerisinde gelişir ve dönüşür. Yerel yönetimlerin göçmen kişi ve kurumlarla edindikleri deneyimler ve bu deneyimler üzerinden kazandıkları bilgiler, kendi uyum politika ve uygulamalarını da mutlaka etkileyecektir. Belediyelerin personel politikaları ile sosyokültürel alanlarda uyguladıkları değişik perspektif ve yaklaşımlar, göçmenlerle ilgili yeni politika ve uygulamaların ana göstergesidir.

Türkiye’deki belediyeler Suriye kaynaklı mülteci göçünden etkilenmiştir. Özellikle İstanbul, Suriye İç Savaşı’ndan kaçanların sığındıkları ve yaşamaya çalıştıkları bir yer olmuştur. İstanbul ilçe belediyelerinden bazılarının barındırdığı Suriyeli mülteci nüfusunun toplam ilçe nüfusuna oranı oldukça yüksektir. Bu ilçelerde göçle ilgili uyum ve birlikte yaşam kapsamında olumsuz durumların oluştuğu sıkça dile getirilmektedir.

Bundan 60 yıl önce başlayan Türkiye’den Almanya’ya göç, Berlin ve Berlin’in Kreuzberg ilçesini de etkilemiştir. Almanya’da Türkiye kökenli işçi göçü hikayesine ev sahipliği yapan bir dizi yer, kent ve bölge vardır. Kreuzberg de bu yerlerden biridir. Yoğun Türkiyeli nüfusundan dolayı

1 E.N.: Türkçeye “yerellik ilkesi” ya da “hızmette halka yakınlık ilkesi” olarak çevrilen bu ilke ilk olarak, Avrupa Birliği’ni kuran 1992 tarihli Maastricht Antlaşması’nda ortaya konmuş olup “birden çok düzeyde örgütlenmiş olan toplumsal ya da siyasal yapılarda eylem önceliğinin bireye yakın alt düzeylerde kalmasını, üst düzeylerin ancak alt düzey üstlendiği görevi etkili olarak yerine getiremezse müdahale etmesini öngörür.” (Canatan, 2001, s. 1; Eryılmaz, 2011, s. 105)

uzun süredir “küçük İstanbul” olarak anılan bu ilçe, bu benzetmeden rahatsızlık duyacağına, böyle bir tanımlamayı kimliğinin bir parçası olarak kabullenmiş ve hatta bununla gurur duymuştur. Kreuzberg’de yaşamakta olan Türkiye kökenli göçmenlerin Kreuzberg’e aidiyet duygusu da zamanla artarak güçlenmiştir. Kendilerine sorulduğunda “Biz Kreuzbergliyiz” demeleri bu durumun en iyi örneğidir.

Ama Almanya genelinde ve Berlin-Kreuzberg özelinde Türkiye kökenli işçi göçüyle ilgili olarak, farklı dönemlerden geçilmiş ve uyuma yönelik uygulamalar açısından bugünkü duruma ulaşana değin çok zaman kaybedilmiştir. Genel resmi politika “iş pazarına bağlı, göçmen işçi istihdamı”, “geçicilik” ve “Almanya göç ülkesi değildir” ilkelerine çok uzun yıllar sadık kalarak kısıtlayıcı, önleyici yönde politikalar uygulanırken, göçmenlerin ailelerini yanlarına almaları, işçi yurtlarından ayrılarak konut pazarında buldukları evlerde yaşamaya başlamaları, ikinci kuşağın Almanya’da okullara giderek yetişmesi ve göçmenlerin yaşadığı bölgelerde altyapının gelişmesi gibi, Almanya’da yerleşik olma yönünde atılan adımlar, resmi politikaya ters düşmelerine rağmen, uzun süre resmi politikayla paralel olarak devam etmiştir. Bu nedenle göç olayının başlangıç dönemlerinde uyuma yönelik adımlar genelde kişisel girişimlerle atılırken sonraki dönemlerde, devreye girip işleri üstlenen kamu kurumlarından destek görmeye başlamıştır.

Bu çalışmada Türkiye kökenli göçmenlerle ilgili 1960’lı yıllarda başlayan ve günümüze değin uzanan süreç ele alınarak, bir yandan genel göçmen politikalarının karakteri incelenmekte, diğer yandan Kreuzberg Belediyesi’nin Türkiye kökenli göçmenlere yönelik uyum ve birlikte yaşama ilgili destek ve uygulamalarına odaklanılmaktadır.

Türkiye kökenli göçmenlerin Almanya ve Berlin’deki yaşam şartlarını etkileyen genel politika, bağlayıcı yasa ve ilgili yönetmelikler Federal Almanya Hükümeti düzeyinde kararlaştırıldığı için, ilçe belediyelerinin kendi politikalarını üretme olanağını bulmaları kolay olmamıştır. Kreuzberg Belediyesi’nin bu alandaki tutum ve çalışmalarına bu çalışmada yer verilmektedir.

Ayrıca bu çalışma içerisinde ilçeye yeni gelen göçmenlerle Kreuzberg ilçe sakinlerinin birlikte yaşam sürmeleri yönünde çalışmalar yapan sivil toplum kuruluşlarının önemine ve belediyenin bu kuruluşlarla birlikte yürüttüğü çalışmalara, uygulanan proje örnekleri üzerinden vurgu yapılmaktadır.

Çalışmanın diğer önemli bir amacı ise şartları ve nedenleri çok farklı da olsa Türkiye kökenlilerin Almanya'ya göçü ile Suriye kökenli mültecilerin Türkiye'deki durumunu karşılaştırarak, Kreuzberg'de yapılan uygulamaların Türkiye'de Suriyeli göçmenleri barındıran ve ilgili çalışmalar yürüten belediyeler tarafından yol gösterici olarak ele alınmasını teşvik etmektir.

Özetle bu çalışma, Almanya'daki göç sürecinin

- 1) 1961 - 1973 (konuk işçilik),
- 2) 1974 - 1989 (aile birleşimi, geriye dönüşü teşvik, kalıcılık),
- 3) Berlin Duvarı'nın açılması ve 1990'lar sonrası
- 4) Yakın dönem gelişmeleri-soylulaştırma (2015'ten sonra)

şeklindeki dört ana dönemini ele almakta ve her dönemi aşağıdaki çerçevede içerisinde incelemektedir:

- *Federal Almanya Cumhuriyeti'nin göçmenlerle ilgili politikaları*
- *Kreuzberg Belediyesi'nin göçle ilgili perspektif ve uygulamalarının zaman içerisindeki evrimi*
- *Türkiye kökenli göçmenlerle ilgili önemli projeler*

KREUZBERG BELEDİYESİ HAKKINDA TEMEL BİLGİLER

Berlin, Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası çerçevesinde eyalet statüsüne sahiptir. Berlin kenti 16 federal eyaletin temsilcilerinden oluşan Federal Konsey’de (Bundesrat) temsil edilmektedir. “Abgeordnetenhaus” Berlin Eyalet Parlamentosu’na verilen isimdir ve her beş yılda bir yerel seçimlerle birlikte yenilenir. Eyalet Parlamentosu, Berlin Eyalet Hükümeti’ni (Senato) seçer.

Friedrichshain-Kreuzberg ilçesi Berlin’in 12 ilçesinden birisidir. 2001 yılına değin sırasıyla Doğu ve Batı Berlin’in ayrı ilçeleri olan Friedrichshain ve Kreuzberg bu tarihten itibaren yapılan bir idari reform çerçevesinde birleştirilmiştir.

Yerel yönetimleri oluşturan belediyelerin Berlin eyaletinde başlıca görevleri şunlardır: şehir ve imar planlaması, yeşil alanlar, yol ve kamusal bina bakım hizmetleri, ilçeye ait okul, spor ve oyun alanlarının yapım ve bakımı, sağlık hizmetleri danışmanlığı ve planlaması, sosyal yardım (kira yardımı, hasta ve yaşlılık bakımı ve geçim yardımı vs.) ödemeleri, çocuk yuvaları ve çocuk bakımı alanında çalışan kurumların finansmanı, okul ve gençlik eğitim kurumlarının finansmanı, yerel kültür hizmetleri (halk eğitim merkezi, müzik okulu, kütüphaneler, müzeler vs.) ve yaşlılar için hizmetler. Bu hizmetlerin planlanması ve yürütülmesi için Friedrichshain-Kreuzberg Belediyesi, Berlin Senatosu tarafından finanse edilen yaklaşık 690 Milyon euro (2018) bir bütçeye sahiptir.

Belediye Meclisi’nin Berlin’deki ismi “Bezirksverordnetenversammlung”dur. Belediye Meclisi seçimlerine Alman vatandaşlığına sahip ilçe sakinleri ve bu ilçelerde yaşayan Avrupa Birliği vatandaşları katılabilir. Seçime katılım yaş sınırı 16 ve üstüdür. Yerel seçim barajı yüzde 3’tür (Eyalet Parlamentosu ve genel seçimlerde bu baraj yüzde 5’tir). Partiler aldıkları oy oranlarına göre 55 kişiden oluşan Belediye Meclis üyelerini paylaşırlar.

Yerel seçimler Berlin eyalet seçimlerine bağlı olarak her beş yılda bir yapılır. Friedrichshain-Kreuzberg Belediye Meclisi’nde halen yedi parti temsil edilmektedir. Grubu olan partiler her hafta, Belediye Meclisi ise ayda bir toplanır.

Belediye Meclisi, çalışmalarını yürütmek için komisyonlar kurar. Komisyonlar genel olarak ayda bir toplanır. Komisyon toplantılarına ilgili meclis üyelerinin yanı sıra, “Bürgerdeputierte” diye adlandırılan parti gruplarının önerisiyle seçilen vatandaş temsilcileri de katılırlar. Friedrichshain-Kreuzberg Belediye Meclisi’nde göç ve uyum komisyonunun yanı sıra, dokuz ayrı komisyon daha vardır.

Belediye yönetimi (Bezirksamt) partilerin meclisteki temsil sayılarına göre Belediye Başkanı’nın yanı sıra, Belediye Meclisi tarafından seçilen diğer dört kişiden oluşur. Bu organ Belediye’nin idaresinden sorumludur ve bir çeşit yerel yönetim hükümetidir. Belediye Meclisi genelde en güçlü parti grubu içerisinde Belediye Başkanı’nı seçer. Parti grupları arasında varılan anlaşma sonucu seçilen ve diğer partilerden de olabilen beş üyenin görev ve sorumlulukları ayrıca belirlenir. Kreuzberg Belediye Yönetimi halen üç parti üyelerinden (Yeşiller, Sol Parti ve Sosyal Demokrat Parti) oluşmaktadır.

Kreuzberg Belediyesi’nin göç ile ilgilenen temel birimi Belediye Başkanlığı bünyesinde oluşturulmuş “Göç ve Uyum Görevlisi” dairesidir. 1971 yılından itibaren çalışmakta olan bu birimin temel görevleri arasında, Belediye Meclisi ve komisyonlarıyla birlikte çalışma, ilçede yaşayan göçmenleri danışmanlık hizmetleri konusunda yönlendirme, Belediye’de çalışanların göçmenlik ve çok kültürlülük konularındaki duyarlılıklarını artırma amaçlı meslek içi kurslar düzenleme, çeşitli destek programları çerçevesinde Kreuzberg’de projeler geliştirilmesine yardımcı olma ve Kreuzberg Belediyesi’nin Göç ve Uyum Danışma Kurulu çalışmalarını planlama, alınan kararları belediye birimlerine ulaştırma ve Danışma Kurulu’nun sekreterlik görevini yürütme bulunur.

Berlin - Kreuzberg Hakkında Kısa Bilgiler

Nazi Almanya'sının İkinci Dünya Savaşı'nı kaybetmesi sonucunda Almanya ikiye bölünerek batıda kalan kısımda Federal Almanya Cumhuriyeti (FAC), doğu bölgesinde ise Demokratik Alman Cumhuriyeti (DAC) kuruldu. Bonn kenti FAC'nin geçici başkenti olurken Sovyetler Birliği'nin Berlin kentindeki sektörünü oluşturan Doğu Berlin de DAC'nin başşehri oldu. İkiye bölünen Berlin'in ABD, İngiliz ve Fransız sektörlerinden oluşan bölümüne ise Batı Berlin denildi.

1961 yılında Batı Berlin ile Doğu Berlin arasında sınır olarak Berlin Duvarı'nın inşası ve bu nedenle Doğu Alman ve Doğu Berlinli işgücünden batıda yararlanamama durumu, Batı Berlin'e "modern" işçi göçünü başlattı. Yapılan işgücü antlaşmalarıyla İtalya, Yunanistan ve Türkiye kökenli, sonraları da Yugoslavyalı konuk işçiler (Gastarbeiter) sanayi işletmeleri tarafından talep edilerek Batı Berlin'e getirildiler.

1989 yılında Doğu Bloku'nun Macaristan'daki sınırının aralanması sonucunda, DAC vatandaşları kitleler halinde ülkeyi terk ederek Avusturya'ya geçmeye başladılar. Doğu Alman kentlerinde rejim karşıtı gösteriler artarken, 9 Kasım 1989 tarihinde Berlin Duvarı açıldı. 3 Ekim 1990 tarihi iki Almanya'nın yeniden birleşmesinin resmen kutlandığı gündür. Berlin bu tarihten sonra tekrar Birleşik Almanya'nın başkenti oldu. Federal Almanya Hükümeti ve Parlamentosu Berlin'e taşınarak çalışmalarına başladılar.

2001 yılında uygulanan idari reform çerçevesinde, Berlin'deki 23 ilçe sınırları yeniden düzenlenerek 12 büyük ilçe belirlendi. Batı Berlin bölgesinde bulunan Kreuzberg ilçesi Doğu Berlin tarafında bulunan Friedrichshain ilçesi ile birleştirildi. Friedrichshain-Kreuzberg ilçesi oluşturuldu. Yeni oluşturulan ilçenin amblemi iki ilçenin ortasından geçen Spree nehrinin üzerindeki Oberbaum Köprüsü'dür.

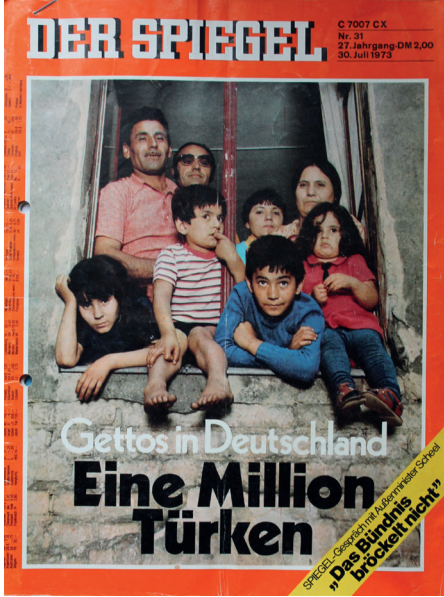
Kreuzberg 20. yüzyılın başlarında Çarlık Rusya'sındaki devrim ve iç savaş sonrası ülkelerinden kaçan Rus mültecilerin bir bölümüne ve İkinci Dünya Savaşı sonrası özellikle Doğu Avrupa ülkelerinden sürülen Alman kökenli insanlara yurt oldu.

Kreuzberg'in çok kültürlülüğü, sadece işçi göçü yoluyla İtalya'dan, eski Yugoslavya'dan ve özellikle Türkiye'den gelenlerden kaynaklanmamaktadır. Kreuzberg Kent Müzesi'nin yöneticisi Martin Düspohl bundan 300 yıl önce başlayan göçü şöyle anlatıyor:

“18. yüzyıl başlarından beri Kreuzberg[,] Berlin'in klasik göçmen yerleşim bölgelerinden biri olmuştur. 1704 yılında, takriben 300 yıl önce, Berlin'e gelen 478 'Orangeois', yani inançlarından dolayı Fransa'yı terk etmek zorunda kalan [P]rotestanlar (Hugenotlar), kentin güncesine, bugünkü Kreuzberg semtinin olduğu bölgeye yerleştiler. 1737'de onları Kreuzberg'in batısına yerleşen Bohemyalı inanç mültecileri takip etti. Yüzyıl sonra endüstrileşmeyle birlikte, Prusya'nın kırsal doğu bölgelerindeki yoksulluktan kaçan çok sayıda insan Kreuzberg'e akın ederek gelişen metropolde iş ve aş bulmaya çalıştı.” (Düspohl, 2017)

DEĞİŞEN PERSPEKTİFLER: GÖÇ SÜREÇLERİ VE UYUM POLİTİKALARI

1961 - 1973 Dönemi (Konuk İşçilik)

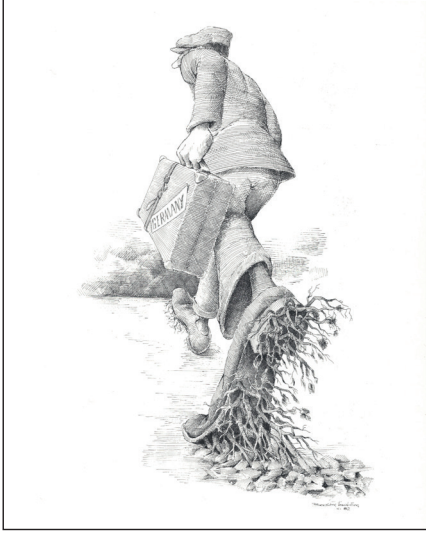

Der Spiegel, 1973

ülkelerine çalışmak üzere gitmelerinin başlangıcı, Federal Almanya ile yapılan bu ikili anlaşmayla olmuştur.

Federal Almanya gereksinim duyduğu işgücü açığına başta kısıtlanmış sürelerle getirecekleri işgücü (Gastarbeiter, yani konuk işçi) ile kapatmayı planlamış ve bu amaçla ülkeye gelen işçileri “geçici işçi göçü” kapsamında değerlendirmiştir. Bu kapsamda getirilen işgücünün belli bir süre sonra geri gönderilmesi (rotasyon) öngörüldüğünden, işçilerin ailelerini yanlarında getirmeleri veya yanlarına almaları bu ilk dönemde söz konusu olmamıştır.

Federal Almanya Cumhuriyeti'nin “rotasyon politikası” gereğince getirilen işçinin deneyim kazanıp artık verimli çalışacağı dönemde ülkesine geri yollanması ve yerine acemi bir işçinin getirilmesi her türlü

Vangelis Pavlidis

ekonomik mantığa ters düşen bir yaklaşım olduğu için ve özellikle işverenlerin de baskısı sonucu, 1964'ten itibaren bu politika uygulanmamıştır (Thelen, 2013, s. 66). Ama “konuk işçi” niteliğine eklenen bu “geçicilik / rotasyon” beklentisi, ileriki dönemlerde ortaya çıkan uyum sorunlarının temelini oluşturmuştur. Almanya’da yaşamakta olan Türkiye kökenli göçmenler uzun süre kendilerini Almanya’da geçici olarak görürken, Alman toplumu ve resmi politikalar da göçmenlere aynı gözle bakmıştır.

1961-1973 yılları arasında Almanya’ya gelen Türkiye kökenli erkek işgücü daha çok gençlerden oluşuyordu. Batı Berlin’e gelen ilk Türkiye kökenli göçmenler ise “daha çok kadın, iyi eğitim almış ve kent kökenli”ydiler. Örneğin Berlin Siemens firmasında getirilen Türklerin yüzde 67’si kadındı. Bunlar aynı zamanda iyi eğitimliydi.

Göç olayının başında Batı Berlin’de yaşayan Türkiye kökenlilerin sayısı 284 civarında idi. Bu sayı 1966 yılında 5700’e ulaştı. 1971’e gelindiğinde sayı yaklaşık on kat artarak 54.000 oldu. Kreuzberg’e ise Türkiye kökenli işçiler ilk defa 1964 yılında gelmeye başladılar. 1974 yılına gelindiğinde Kreuzberg ilçesinde Türkiye kökenli yaklaşık 28.000 kişi yaşıyordu (Batı Berlin, Berlin ve Kreuzberg nüfusu içindeki yabancı ve Türkiye kökenli nüfusunun yıllar içindeki değişimi için bkz. Tablo 1-Tablo 4 ve Şekil 1).

Tarih	Batı Berlin	Yabancı	%	Türk	%
31.12.1961	2.188.500	22.557		284	
31.12.1964	2.200.200	34.400	1,6	1.135	3
31.12.1966	2.185.400	46.119	2,1	5.698	12,3
31.12.1972	2.062.615	162.509	7,9	66.521	40,9
31.12.1973	2.047.948	178.338	8,7	79.468	44,6
31.12.1974	2.024.000	190.555	9,4	87.948	46,2
31.12.1980	1.896.200	233.011	12,3	114.306	49
31.12.1999	2.117.376	437.777	20,7	130.449	29,8

Tablo 1: Batı Berlin'deki yabancı ve Türkiye kökenli kent sakinlerinin yıllar içindeki değişimi
(Kaynak: Amt für Statistik Berlin Brandenburg)

Tarih	Kreuzberg	Yabancı	%	Türk	%
31.12.1961	189.000				
31.12.1964	181.338				
31.12.1966	175.988				
31.12.1972	154.848	32.778	21,2	20.521	62,8
31.12.1973	154.396	37.893	24,5	25.275	66,7
31.12.1974	152.100	41.553	27,3	28.155	67,8
31.12.1980	130.100	38.216	29,4	25.870	67,7
31.12.1989	151.300	45.635	30,2	29.261	64,1
31.12.1999	148.246	49.010	33	25.943	53

Tablo 2: Kreuzberg'deki yabancı ve Türkiye kökenli kent sakinlerinin yıllar içindeki değişimi
(Kaynak: Amt für Statistik Berlin Brandenburg)

Tarih	Berlin	Göçmen Kökenli	%	Yabancı	%	Türk
31.12.2006	3.404.037			467.683	13,7	115.945
31.12.2013	3.517.424	999.348	28,4	538.729	15,3	99.558
31.12.2018	3.748.148	1.276.970	34	748.472	20,0	98.502

Tablo 3: 2006 sonrasında Berlin'de yaşayan göçmen, yabancı ve Türkiye kökenli kent sakinlerinin yıllar içindeki değişimi (Kaynak: Amt für Statistik Berlin Brandenburg)

Tarih	FH-Xberg	Göçmen kökenli	%	Yabancı	Türk
31.12.2006	265857			59.995	21.915
31.12.2013	273.517	105.818	38,7	63.644	16.931
31.12.2018	289.120	126.654	43,8	78.890	15.667

Tablo 4: 2006 sonrasında Friedrichshain-Kreuzberg ilçesinde yaşayan göçmen, yabancı ve Türkiye kökenli kent sakinlerinin yıllar içindeki değişimi (Kaynak: Amt für Statistik Berlin Brandenburg)

	2013	2018
Berlin	999.348	1.276.970
Friedrichshain-Kreuzberg	105.818	126.654
Göçmen kökenli (%):		
Avrupa Birliği (AB)	32,0%	32,4%
Türkiye	27,3%	21,5%
Eski Yugoslavya	3,1%	2,9%
Eski Sovyetler Birliği	4,4%	5,1%
Arap ülkeleri	7,2%	9,1%
Suriye	9,3%	24,0%

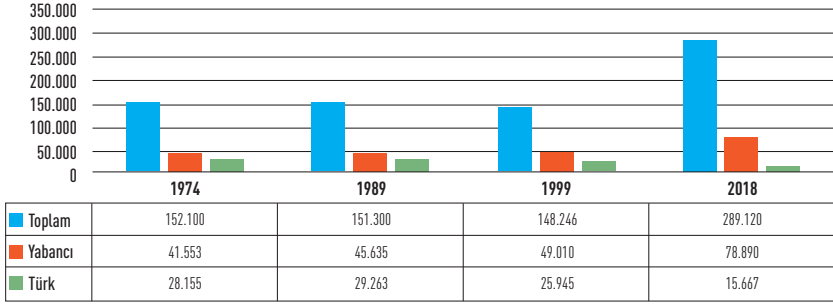
Tablo 5: 2013-2018 arasındaki dönemde Friedrichshain-Kreuzberg ilçesinde yaşayan göçmen kökenli bireylerin toplam nüfusa oranındaki değişim (Kaynak: Amt für Statistik Berlin Brandenburg)

AB	480.877
Ülkelere göre dağılım:	
Türkiye	98.502
Polonya	58.020
İtalya	30.846
Bulgaristan	30.282
Rusya Federasyonu	25.035
Romanya	23.291
Fransa	20.281
Sırbistan	19.868
Büyük Britanya	16.210
İspanya	14.994
Yunanistan	14.656
Hırvatistan	13.784
Ukrayna	12.686
Avusturya	11.926
Diğer:	
Afrika	33.362
Amerika	46.195
Asya	159.373
Suriye	36.225
Toplam	784.472

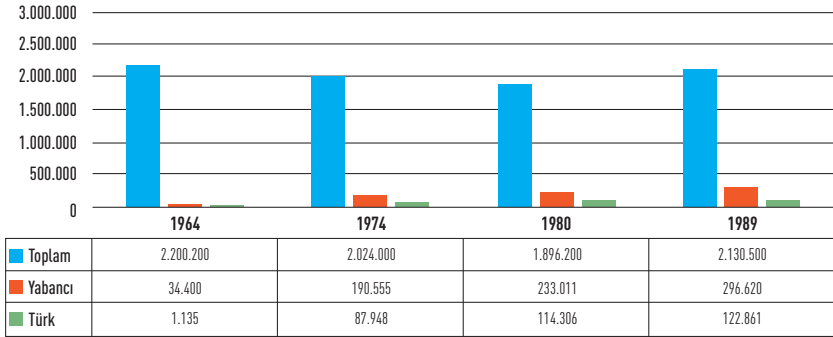
Tablo 6: Berlin'de yaşayan yabancı ülke vatandaşlarının ülkelerine göre dağılımı, 31.12.2018 itibarıyla (Kaynak: Amt für Statistik Berlin Brandenburg)

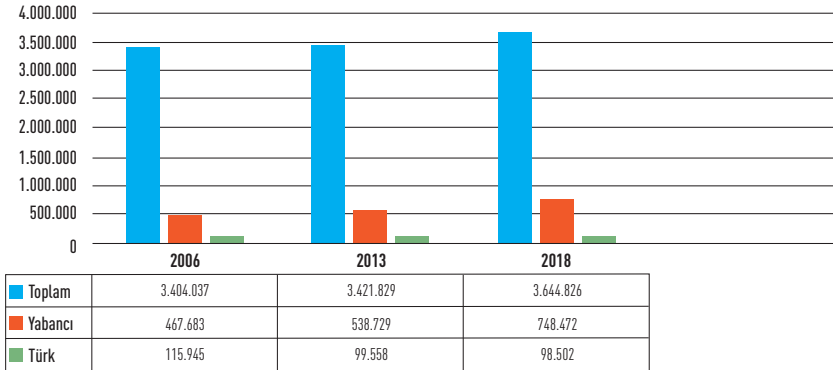
Kreuzberg Nüfusu, 2000'den Sonra Friedrichshain-Kreuzberg

Batı Berlin Nüfusu

Berlin Nüfusu

Şekil 1: Kreuzberg, Batı Berlin ve Berlin nüfusunun ve toplam nüfus içindeki yabancı ile Türkiye kökenli bileşenlerin zaman içindeki değişimi. (Kaynak: Amt für Statistik Berlin Brandenburg)

Kreuzberg Belediyesi açısından 1961-1973 göç dönemi, özellikle dönemin başlangıç yılları, Belediye'nin gündeminde fazla yer bulmamıştır. Bu dönem, Berlin politikalarının gündeminin Berlin Duvarı'nın inşası ve Doğu Bloku ile Batı Bloku arasında başlayan soğuk savaş ile yoğun olduğu yıllardı. Federal Almanya ve Batı Berlin ekonomisinin gerek duyduğu işgücü ihtiyacını bulma ve bu işgücünün anlaşmalar yoluyla ülkeye getirilmesi, Kreuzberg Belediyesi yönetiminin de istediği bir durum olmuştur. Ne de olsa Kreuzberg ilçesi sınırları içerisinde büyük telefon fabrikalarından DTW bulunmaktaydı. İşgücü anlaşmaları üzerinden Batı Berlin'e ve Kreuzberg'e gelen göçmen işçiler başlangıçta bekar kişilerden oluşuyordu ve firma yurtlarında kaldıkları için barınma durumları bir sorun olmamıştı. İşyerleri ve fabrikalar yüksek istihdamla çalışıyordu. Bu nedenle günlük hayatta fazlaca göze batma durumu da yoktu. Belediye açısından genel kanı, gelen göçmen işçilerin belli süre çalıştıktan sonra (iş mukaveleleri başlangıçta iki yıl süreliydi) geri dönecekleri, kalıcı olmayacakları yönündeydi.

Türkiye kökenli göçmenlerin ailelerini yanlarına almaları 60'lı yılların sonlarında başlamıştır. Göçmenler yeterince çalışıp para biriktirmişlerdi. Ailelerini yanlarına almak isteyenler kaldıkları firma yurtlarını terk ederek konut pazarında ev aramaya başladılar. Zaten aile birleşimi, aile efradının geçimini sağlayacak kazançla sahip olunması ve yeterli büyüklükte konut kiralınması şartına bağlanmıştı.

1970'lerin başında yoğunlukla, bağımlı nüfus olan eş ve çocukların dahil olduğu göç dalgaları olmuştur. 1973 yılında Federal Almanya yasal işgücü talebini ülkedeki ekonomik kriz nedeniyle durdurduğu halde, Türkiye kökenli göçmenlerin sayısında özellikle 70'li yılların sonuna değin devam eden bir artış yaşanmıştır.

Kreuzberg ilçesinin SO 36 denilen bölgesinde 1900'lardan kalma eski binalar, yapılan planlara göre önce yıkılıp sonra onarılacaktı. Konforu çok düşük olan bu binalarda oturan ilçe sakinlerinin bir kısmı bu nedenle taşınarak diğer ilçelerde daha modern konutlara yerleşmişlerdi. Ev arayan ve ailelerini yanlarına almak isteyen Türkiye kökenli göçmenler, boşalan düşük kirali bu konutlara taşındılar. İlçenin bu bölgesine yerleşen kişilerin etkisiyle diğer akraba veya tanıdıklarının da aynı bölgede yaşamaya başlaması ve aile bazında doğum oranlarının yüksek olması

nedeniyle, bu bölge göçmen nüfusun yoğun olduğu geniş bir bölgeye dönüştü. Kreuzberg ilçesinin bu bölgesinde bulunan Naunyn-, Wrangel- ve Wienerstr. çevrelerinde yaşayanlar arasında göçmen kökenlilerin oranı %40'ların üzerine çıktı. Göçmen kökenliler arasında Türkiye kökenlilerin oranı ise %70 civarındaydı.

Göçmen kökenli işçiler yoğun olarak bu bölgedeki konutlara taşınınca, gelir durumu iyi olan Alman orta sınıfı bölgeyi daha hızlı bir şekilde terk etmeye başladı. Kreuzberg Belediyesi böyle bir gelişmeyi ne planlamış ne de öngörmüştü.

Göçmen kökenlilerin bu ve buna benzer bölgelerde daha fazla yoğunlaşmalarını için 1975 yılında Berlin Eyalet Hükümeti tarafından aralarında Kreuzberg'in de bulunduğu, Türkiye kökenli göçmen nüfusunun en yoğun olduğu üç ilçeye taşınma yasağı getirildi. Taşınma yasağı resmi olarak 1989 yılına değin, etkisini kaybetmesine karşın yürürlükte kalmıştır.

Gettolaşma korkuları nedeniyle Kreuzberg Belediyesi ve diğer ilçe belediyeleri (Wedding ve Tiergarten) taşınma yasağı kararını desteklediler. Bu ilçeler günümüzde Berlinli Türkiye kökenlilerin halen yoğun şekilde yaşadıkları ilçelerdir.

1974 -1989 Dönemi (Aile Birleşimi - Geriye Dönüşü Teşvik - Kalıcılık)

1974 - 1980 yılları ve daha sonraları Türkiye kökenli göçmenlerin giderek artan bir oranda ailelerini yanlarına almaları, Almanya'daki "geçici olma" durumunun değişerek "kalıcı olma"ya doğru adımlar atıldığının en belirgin göstergesi oldu. 1980 yıllarından itibaren ise Almanya'daki ortalama kalış sürelerindeki artışa ve oturma müsaadelerinin daha güvenceli olmasına da bağlı olarak, ailelerini daha yoğun şekilde yanlarına almaya başladılar. Bu şekilde "konuk işçi istihdamı" fiilen "göçmen getirmeye" dönüşmüş oldu. Tanınmış İsviçreli yazar Max Frisch'in 1965 yılındaki "Biz işgücü çağırdık, ama insanlar geldi" sözü gerçekleşmişti.

Kemal Kurt, 1984

1978 yılında Federal Almanya Hükümeti ilk kez “Federal Yabancılar Görevlisi” dairesini kurarak bu dairenin başına Heinz Kühn isimli sosyal demokrat bir politikacıyı getirdi. Bu dairenin görevi “Almanya bir göç ülkesi değildir” ilkesini sürdüren resmi politikalara karşın, uyum konusunda kendisini giderek daha çok göstermeye başlayan güçlüklerle ilgili çalışmalar yapmaktı.

Heinz Kühn 1979 yılında yayımladığı memorandumla, ilk defa “konuk işçiler” tanımını kullanmayarak yerine “göçmenler” terimini kullandı. Kühn Almanya’nın gerçekte bir göçmen ülkesi durumuna geldiğini belirterek, sadece iş pazarına bağlı yabancılar politikasının terk edilmesini, göçmenlere yerel seçim hakkının verilmesini, Alman vatandaşlığına geçmenin göçmen gençler için kolaylaştırılmasını da içeren bir dizi önlemler alınmasını istedi. Heinz Kühn’ün istemleri o dönem yönetimde bulunan Federal Hükümet tarafından çoğunlukla reddedildi.

Öte yandan Federal Almanya Hükümeti Batı Berlin’de yaşayan Türkiye kökenli göçmen nüfusunun yaklaşık 114.000 civarında (bkz. Tablo 1) olduğu 1980 yılından sonra Türkiye kökenli işçi göçmen ve ailelerinin sayısını azaltma yönünde çeşitli kısıtlayıcı politikalar uygulamaya başladı. 1981 yılında aile birleşimi kapsamında gelen çocukların yaşı en fazla 16 olabilecek şekilde sınırlandırıldı, eşlerin getirilmesi zorlaştırıldı. Gelen eşlere uzun süre çalışma yasağı konuldu. 1983/84 yıllarında gönüllü olarak Türkiye’ye geri dönmek isteyenlere geri dönüş primi verilmesi öngörüldü. Bunun için “Geriye Dönüşü Teşvik Yasası” çıkarıldı. Bu yasa ve program çerçevesinde 1983/84 yıllarında yaklaşık 300.000 kişi geri dönüş yaptı. Ancak bu yasada anılan “teşviklerin” özünde yabancıların hakları olan (emeklilik gibi) sosyal fonların peşin ödenmesi yattığı için, beklenen sayıda geriye dönüş gerçekleşmedi. Geri dönenlerin Türkiye’de kısa bir süre içerisinde ellerindeki imkanları harcamaları sonucu yaşadıkları olumsuz durumlar, geri dönüş primini alarak dönenlerin sayısında hızlı bir düşüşe neden oldu. 1986 yılında prim alarak geri dönenlerin sayısı sadece 37.666’da kaldı (Greve & Çınar, 1998).

Helmut Kohl yönetimindeki Federal Almanya Hükümeti’nin uyguladığı, göçmen sayısının azaltılması yönündeki kısıtlayıcı politikalar Alman toplumunun bir kesiminde ‘Türk düşmanlığı’ şeklinde ortaya çıkan olumsuz bir hava yarattı. Bu durum göçmen karşıtı aşırı sağ akımların güçlenmesine yol açarken, Türkiye kökenli göçmen ailelerinin de kendilerini toplumdaki daha fazla izole etmeye başlamalarına neden oldu.

Berlin’de “Aile Birleşimi Yasası”nın da çıkmasıyla birlikte Türkiye kökenli göçmenlerin yaşamlarında farklı gelişmeler olmaya başladı. Aileleriyle birlikte gelen çocuklar (ikinci kuşak) Alman eğitim kurumlarına gittikleri için günlük hayatta velileri için tercümanlık gibi roller üstlenmeye başladılar. Alman toplumuyla olan sosyal-kültürel ilişkiler çeşitlenmeye başladı. Berlin’de doğan veya küçük yaşlarda gelen bu ikinci kuşak sonraki dönemlerde kültürlerarası bir rol üstlenecekti. Zira iki kültürde de hareket etme kabiliyetine sahip olan ilk nesildiler.

Bunların yanı sıra, Kreuzberg’de bulunan ve yıkılması öngörülen, Türkiye kökenli göçmenlerin yoğun şekilde oturdukları eski binalar aynı zamanda, alternatif yaşam sürmek isteyen ve 1970’lerde askerlik yapmamak için Batı Berlin’e gelmiş olan genç Almanların yoğun şekilde

Kemal Kurt, 1986

yaşadıkları mekanlardı. Bina yıkımlarına karşı düzenlenen, bu genç Almanların da katıldığı protestolar ve ev işgalleri sonucu eski binalar yıkılmaktan kurtuldu. Protestoların kamuoyunda yarattığı baskı sonucu Berlin Senatosu'nun imar politikası farklı bir uygulamaya yöneldi. İtinalı bir kentsel model oluşturularak bölgenin onarılıp yenilenmesine karar verildi. Bu şekilde eski ve köhne binalar yıkılmadı. Tam tersine binalarda oturan kiracıların sosyal ilişkileri de göz önünde bulundurularak katılımcı bir yöntemle birlikte planlanıp 1981-1990 yılları arasında bina yenileme çalışmaları yapıldı.

Kreuzberg ilçesinin kentsel onarıma ihtiyacı olan bölgelerinde uygulanan bu faaliyetlerin etkisiyle ilçedeki yaşam canlandı, renklendi ve çok kültürlülüğün etkisi hissedilmeye başladı. Yeni lokantalar, dükkanlar, eğlence yerleri açıldı, kültür ve sanat faaliyetleri gelişti.

1974 - 1989 döneminin geneline bakıldığında, Federal Almanya Eyalet Hükümetleri, 1974 yılından itibaren ailelerin birleşmesine olanak tanıyarak konuk “işçi çalıştırmayı” fiilen “göçmen getirmeye” dönüştürmüş olmalarına karşın, bu duruma yönelik sistemli bir göç ve uyum politikası geliştirmemişlerdir. Uyuma destek olacak yapılar yeterli düzeyde hazırlanmamış, genel politikada “Almanya bir göç ülkesi değildir” ilkesi geçerliliğini korumuştur.

Buna rağmen 80’li yıllar konuk işçi statüsünde gelen göçmenlerin Almanya’da ve Berlin’de yoğun bir şekilde yerleşik hale geçtiği bir dönemdir. Güvenli oturma müsaadesi hakkı ile, sınır dışı edilme korkusunun

ortadan kalktığı bir statüye sahip olanların sayısında önemli artışlar olmuştur. Türkiye kökenli göçmenlerin okullara giden ikinci kuşak çocuklarının sayısı artmaya devam etmiştir. Sosyal ve ekonomik statüde yükselme olanakları belirlemeye başlamış ve göçmen orta sınıfın oluşması imkan dahiline girmiştir.

Yine 80'li yıllarda Kreuzberg ilçesinde hem Belediye'nin kendi bünyesinde ve hem de sivil toplum girişimleri niteliğinde bir dizi sosyokültürel kuruluş ve aktiviteler ortaya çıkmıştır. Bu konu Kreuzberg Belediyesi'nin uygulamaları ve göçmenlerle ilgili önemli projeler bölümlerinde incelenmektedir.

Berlin Duvarı'nın Açılışı, Göç Ülkesi Olma Gerçeği ve Uyum Politikaları (1990'dan Sonra)

Berlin Duvarı'nın açılması göçmenler, özellikle de Türkiye kökenli göçmenler için sıkıntılı bir dönemin başlangıç noktası oldu. Duvarın açıldığı 1989 yılında 140.000 civarında Türkiye kökenli göçmen Berlin'de yaşıyordu. Doğu ve Batı Almanya'nın birleşmesinin yarattığı, başlangıçta olumlu olan havanın ardından, özellikle Doğu Almanya ve Berlin'de ortaya çıkan ekonomik sorunlar nedeniyle genelde göçmenler kendilerini olumsuz gelişmelerin ortasında buldular.

1989'lara değin uzanan süreçte Kreuzberg'in günlük hayatı içerisinde, işyerlerinde Almanlarla yan yana ve uyumlu şekilde yaşamaya alışmış olan Türkiye kökenli göçmenler, Batı Berlin'de bulunan işyerlerinin, fabrikaların Federal Almanya Hükümeti'nden aldıkları parasal yardımların (subvansiyon) birleşmeden sonra kesilmesi sonucu, işyerlerini kaybederek büyük oranda işsiz kaldılar.

Göçmen politikalarının iyileştirilmesi ve eşit haklar yönünde yapılan çalışmalar, Almanya'nın gündeminden düştü. Yabancılar yasası reformu, göçmenlerin yerel seçimlere katılma hakkı gibi politik istemler, birleşik Alman toplumunu ve genel politikayı fazla ilgilendirmemeye başladı.

Batı Berlin'de bulunan endüstri işletmeleri yabancı kökenli binlerce insanı işten çıkartırken, yerlerine Doğu Berlin'den ve çevre bölgelerden ucuz Doğu Alman işgücünü istihdam ettiler. Türkiye kökenli göçmenler bunu düşmanca ve yabancı karşıtı bir davranış olarak algıladılar. Bu

Kemal Kurt, 1989

gelişmeler zaman olarak, Almanya'nın 1980'li yıllardan itibaren uyguladığı kısıtlayıcı göçmen politikalarının da sonucu olan Mölln, Rostock, Hoyerswerda ve Solingen kentlerinde, aralarında Türkiye kökenli göçmen ve ailelerin hayatlarını da kaybettikleri, ırkçı şiddet olaylarının olduğu döneme denk düşmüştür.

“Artık Almanya'nın bize ihtiyacı yok ve bizi artık burada istemiyorlar” düşüncesi birçok genç ve yaşlı göçmende yer edindi. Bu durumda pozitif özdeşleşme ve özgüven geliştirme aracı olarak yalnızca kendi etnik ve dinsel kökenlerine geri çekilme eğilimi güçlenmiştir. Bu eğilim, etkisini güncel gelişmelerden de beslenerek halen devam ettirmektedir (Düspohl, 2017).

Öbür yandan ise bu zor dönemde Berlin'deki Türkiye kökenli göçmen toplumunun ekonomik zorluklar karşısında ümitsizliğe kapılmayarak, örneğin “özel girişimcilik yoluyla” işsizlik tehdidine tepki göstermesi takdir edilecek bir davranış olmuştur. Kurmuş oldukları mütevazı işletmeler bugün bile birçok Türkiye kökenli Kreuzberglinin geçim kaynağıdır (Düspohl, 2017).

Federal Almanya Yabancılar Görevlisi Heinz Kühn'ün 1979 yılında yayımladığı memorandumdaki "Almanya artık bir göç ülkesi olmuştur" gerçeğinin genel politika tarafından kabul edilmesi için 20 yıla yakın bir zamanın geçmesi gerekmiştir. Nitekim 1998'de hükümeti kuran Sosyal Demokrat - Yeşiller koalisyonu göç ve uyum politikalarında aşağıdaki temel değişiklikleri yapmayı öngörmüştür:

- Almanya'nın bir göç ülkesi olarak tanınması
- Alman vatandaşlığına geçişin kolaylaştırılması ve çifte vatandaşlığın tanınması
- Oturma hakkının güvence altına alınması
- Bir göç ve uyum yasası çıkarılması

Federal Almanya Hükümeti 1913 yılından beri geçerli olan Alman vatandaşlık yasasındaki "Ius Sanguinis" prensibine (anne/babaya dayalı köken prensibi) dayalı vatandaşlık uygulamasını terk ederek Fransa modeli "Ius Soli" prensibi (doğum yeri/ülkesi prensibi) uygulanmasını geçerli kıldı. 2000 yılının başından itibaren geçerlilik kazanan bu vatandaşlık yasası Almanya'nın göçmenler politikasında uyguladığı dönüm noktalarından birisi oldu. Federal Almanya Hükümeti tarafından adı

Das Türkische Berlin

Berlin: Deutsch-Türkisch

geçen yasayla ilgili olarak yayımlanan broşürde “Almanya uzun süredir göç ülkesi durumundaydı” gerçeği de resmen dile getirilmiş, göç süreçleri yoluyla gelen insanların ve onlardan sonraki kuşakların kalıcı oldukları kabul edilmiştir.

Bu yasa değişikliği yoluyla Almanya’da doğan göçmen kökenli çocuklara 2000 yılların başından itibaren Alman vatandaşlığı doğrudan verilmeye başlandı. Yeni vatandaşlık yasasıyla birlikte amaçlanan “çifte vatandaş” olabilmeye opsiyonu ise Hristiyan Demokrat Partisi’nin karşı direnci nedeniyle gerçekleşmedi.

2000’ler ve Sonrası

Sosyal Demokrat-Yeşiller Hükümeti, özel komisyonlar kurarak 2001 - 2004 arası göçmenlerle ilgili yeni bir yasa yapma arayışı içine girdi. Parlamento’da temsil edilen partiler ve sivil toplum kuruluşlarının katılımıyla uzun süren görüşmeler sonucunda Zuwanderungsgesetz, yani kamuoyunda yaygın kullanılan adıyla “Göçmenler Yasası” 2004 yılı Temmuz ayında kabul edilerek yürürlüğe girdi. Bu yasa çerçevesinde, Federal Başbakanlık’ta bir “Göç, Sığınmacılar ve Uyumdan Sorumlu Devlet Bakanlığı” kuruldu. Yine bu yasayla göçmenlerin oturma hakları güvence altına alınırken Almanya’ya yeni gelenlerin topluma uyum sağlamalarını kolaylaştırıcı çeşitli uygulamalar öngörüldü. Bu çerçevede uyumla ilgili kurslara (özellikle Almanca dili ve kültürü) ve diğer uygulamalara katılmak zorunlu kılındı. Katılmayanlar için Almanya’da gerekli olan oturma müsaadeleri konusunda zorluklar getirildi. Almanya’ya daha önce gelmiş olan göçmenler için de işsizlik ve buna benzer durumlarda mesleki kurslara katılmak zorunlu hale getirildi. Aksi takdirde sosyal yardım veya işsizlik parasının kesilmesi gibi tedbirler uygulanması öngörüldü.

Göçmenlerle ilgili bu dönemde uygulanan uyum politikaları genel olarak *destekleyerek karşılığını isteme* (fördern und fordern) prensibine dayanmıştır.

2006 yılında federal şansölye Angela Merkel’in Berlin’deki bürosunda hayata geçirilen ilk “Uyum Zirvesi” ve ardından oluşturulan “Milli Uyum Planı” (Nationaler Integrationsplan, NIP), göç politikaları açısından

dan diğer bir dönüm noktası oldu. NIP'in Berlin'de yapılan ilk toplantısına parti temsilcilerinin yanı sıra, sendikalar, kiliseler, işveren, göçmen ve diğer kuruluşların temsilcileri katıldılar. Tartışmaların ardından 2007 yılında NIP planı resmen kabul edilerek yayımlandı.

2008 yılında NIP'in ilk ara değerlendirilmesi yapılarak ilgili eylem planı geliştirildi. Eylem planı 2010 yılındaki uyum zirvesinde tekrar ele alındı. *Almanca dil ve mesleki beceri kurslarının yaygınlaştırılması, göçmen kökenlilerin kamu sektöründeki çalışma oranlarının artırılması* gibi konular üzerine NIP ile aksiyon planları oluşturularak uygulanmasına karar verildi.

2013 yılına değin belli aralıklarla altı kere toplanan Uyum Zirvesi toplantılarında yapılan değerlendirmeler sonucu federal ve eyaletler düzeyinde amaçlanan çalışmalar konusunda “monitoring” (izleme/değerlendirme) sisteminin² uygulanmasına karar verildi.

Berlin Senatosu bünyesinde 40 yıla yakın süredir uyum politikaları ve ilgili konulardan sorumlu bir daire bulunmaktadır. Bugün ise “Uyum ve Göç Konuları Dairesi” Senato'nun Uyum, Çalışma ve Sosyal İşler Senatörlüğü bünyesinde faaliyet göstermektedir.

2004 yılından beri Berlin eyaleti düzeyinde göç ve uyum konularında bir danışma kurulu bulunmaktadır. Bu kurulda resmi görevlilerin yanı sıra, göçmen kuruluşlarının temsilcileri ve diğer STK'lar da bulunur. Eyalet Danışma Kurulu uyum politikalarının geliştirilmesi ile ilgili tavsiyelerini Berlin Senatosu'na sunar. Benzer türden danışma kurulları Berlin'in ilçe belediyeleri bünyelerinde de mevcuttur.

2010 yılında Berlin'de NIP planları çerçevesinde “Katılımın ve Uyumun Düzenlenmesi Yasası” (Gesetz zur Regulierung von Partizipation und Integration in Berlin) yürürlüğe girmiştir. Yasanın Berlin eyalet düzeyinde öngördüğü hedeflerle ilgili değerlendirmeler 2011 yılından beri düzenli olarak ilçe belediyelerinin de katılımıyla yapılmaktadır. Konuyla ilgili rapor ve alınan kararlar ilgililere ve Berlin kamuoyuna yansıtılmaktadır.

2 “Monitoring” sistemi uyum hedefleriyle ilgili çalışmaların başarılarını ölçmek için başvurulan bir yöntemdir.

KREUZBERG BELEDİYESİ'NİN GELİŞEN PERSPEKTİF VE UYGULAMALARI

Önceki bölümlerde anlatıldığı gibi genel göçmen politikaları 60'lı yıllardan itibaren dönem dönem değişikliklerden geçirilmiştir. Göç olayının başlangıçta düşünüldüğü gibi kısa dönemli rotasyonlar şeklinde yürümeceği anlaşıldıktan sonra, konuk işçilerin aile birleşimi kapsamında ailelerini yanlarına almalarına olanak sağlanmıştır. Bu dönemlerde ailelerin ve çocukların uyumu ile ilgili programlar yeterince düşünülmediğinden sorunlar büyümeye başladı.

Yerel yönetim olarak belediyeler göçmenlerin günlük sorunları ile ilgilenmek, hayat şartlarının iyileştirilmesi yönünde çalışmalar yapmak, projeler üretmek zorundaydılar. Göçmen odaklı ilk çalışmalar genelde, danışmanlık hizmetleri, okul/eğitim sorunları ve halk eğitim merkezleri bünyelerinde yürütülen dil ve mesleğe hazırlık kursları şeklindeydi. Daha sonraki dönemlerde gelişen yeni perspektif ve uygulamalar eşliğinde bu çalışmaların çeşitliliği ve kapsamı giderek arttı.

Aşağıdaki bölümlerde Kreuzberg Belediyesi'nin çeşitli alanlarda göçle ilgili yaptığı çalışmalar ve önemli uygulamalar sunulmaktadır:

Kreuzberg İlçesi Göç ve Uyum Danışma Kurulu (Beirat für Integration und Migration)

1971 yılında Kreuzberg Belediyesi bünyesinde ilçenin göçmen sakinlerine yönelik sorunlar konusunda önerilerde bulunmak amacıyla bir Yabancılar Danışma Kurulu (Ausländerbeirat) oluşturuldu. Göçmen çocukların okul ve eğitim sorunlarının belirginleşmesi üzerine, meslek okulu öğretmeni olan göçmen kökenli bir Belediye Meclisi üyesinin çabalarıyla bu Danışma Kurulu hayata geçirildi.

Bu Danışma Kurulu, Kreuzberg Belediyesi'nin göçmen sorunlarıyla ilgili attığı ilk kurumsal adım olmuştur. Belediye Başkanı'nın başkanlığında, polis dahil tüm kamu hizmetlerinin temsil edildiği ve göçmen kuruluş temsilcilerini de içeren bu Kurul, Belediye'nin önemli bir organdır. İsmi daha sonra "Göç ve Uyum Danışma Kurulu" (Beirat für die

Integration und Migration) olarak değiştirilmiştir. Bu Danışma Kurulu her seçim döneminde yenilenen üyelerle birlikte günümüzde de çalışmalarını sürdürmektedir.

Kreuzberg Belediyesi bünyesindeki bu Kurul, göçmen kökenli ilçe sakinlerinin ilçede uygulanan politikalar konusunda çıkarlarını temsil ederek katılımlarını sağlar. Kendine ait tüzüğü olan Kurul 29 kişiden oluşur. Tüzüğe göre üyelerin en az 15'i göçmen kökenli olanlar arasından seçilir. Kreuzberg Belediye Başkanı, Danışma Kurulu'nun da başkanıdır. Belediyenin Uyum Görevlisi, Danışma Kurulu'nun sekreterlik görevini üstlenir ve alınan kararların takibini sağlar (ayrıntılı üye listesi için bkz. "Friedrichshain-Kreuzberg Uyum ve Göç Danışma Kurulu'nun 2017-2020 Dönem Üye Listesi")³.

Danışma Kurulu üyelerinin büyük bölümü göçmen kuruluşlarının veya göçmenler konusunda ilçede çalışmalar yapan kuruluşların temsilcileridir. Belediye meclisinde temsil edilen parti temsilcileri de Kurul'un toplantılara da katılırlar. Ayda bir yapılan toplantılar ilgi duyan herkese açıktır.

Göç ve Uyum Danışma Kurulu'nun önerilerini değerlendiren Kreuzberg Belediyesi aşağıda örnek olarak sunulan konularda uygulama başlatmıştır⁴:

- Göçmenlerin Belediye'de anadillerinde de hizmet alabilmeleri için iki dilli veya göçmen kökenli çalışanların işe alınarak yerleştirilmeleri
- Bir kota sistemi ile göçmen kökenlilerin memur olarak da işe alınması için destek sağlanması
- Belediye çalışanlarının empati ve duyarlılığının artırılması için uzman "coaching" kuruluşlarından düzenli meslek içi eğitim kursları almalarının sağlanması
- "Ayrımcılığı Önleme Yasası" konusunda da eğitim verilmesi
- Belediye bünyesinde özel olarak ayrımcılık konuları ile ilgilenen bir şikayet bürosu kurulması

3 Özcan Ayanoglu'nun Göç ve Uyum Danışma Kurulu üyelerinden Neriman Kurt ile 30 Haziran 2020 tarihinde yaptığı özel görüşmede alınan bilgilerdir.

4 Bkz. dipnot 3

Friedrichshain-Kreuzberg Uyum ve Göç Danışma Kurulu'nun 2017- 2020 Dönem Üye Listesi

Başkan: Belediye Başkanı Monika Herrmann

1. Başkan Yardımcısı: Neriman Kurt

2. Başkan Yardımcısı: Benjamin Eberle

Yönetim: Belediye Uyum ve Göç Görevlisi Friederike Krentz

Yönetim Kurulu: Ivanka Sucic, Holger Förster, Friederike Krentz

Diğer Üyeler:

Feride Berisha | Asyl in der Kirche Berlin-Brandenburg (Berlin-Brandenburg Sığınma Kilisesi)

Benjamin Eberle ve Belinde Apicella | AWO-Berlin (İşçi Refahı Derneği)

Zaklina Mamutovic | Bildungsteam Berlin-Brandenburg (Berlin-Brandenburg Eğitim Ekibi)

Leyla Özgüler-Kalender | Caritasverband für das Erzbistum Berlin e.V. (Berlin Başpiskoposluğu Caritas Derneği)

Leslie Frey | Diakonisches Werk Stadtmitte - Flüchtlingskirche (Diakonisches Werk Stadtmitte Mülteci Kilisesi)

Dietmar Losch | Die Chance (Şans)

Sergül Tanriver | DITIB Türkisch-Islamische Union der Anstalt für Religion (DITIB Din Enstitüsü Türk İslam Birliği)

Şen Akyol | Interkulturelle Kindertagesstätte Kindervilla Waldemar (Kindervilla Waldemar Kültürlerarası Çocuk Yuvası)

Fatih Küçükkaya | Islamische Religionsgemeinschaft- Fatih Moschee (İslam Dini Cemaati - Fatih Camii)

Anke Overbeck | Jobcenter Friedrichshain- Kreuzberg (Friedrichshain- Kreuzberg İş Bulma Kurumu)

Neriman Kurt | Kotti - Familiengarten (Kotti Aile Bahçesi)

Hasan Sezgin | Lebenswelt (Yaşam Dünyası)

Christian Horn | Der Polizeipräsident Direktion 5 (5. Bölge Polis Müdürlüğü)

Ewa Balonis | Polnischer Sozialrat (Polonya Sosyal Konseyi)

Eveline Harkenthal-Davies | Seniorenvertretung Friedrichshain-Kreuzberg (Friedrichshain-Kreuzberg Kıdemli Temsilcisi)

Ivanka Sucic | Südost Europa Kultur (Güneydoğu Avrupa Kültürü)
Dudu Sönmezçiçek | TIO (Göçmen Kadınlar için Danışma Merkezi)
Filiz Çelebi-Tekin | Türkischer Elternverein in Berlin-Brandenburg (Berlin Brandenburg Türk Veliler Birliği)
Günter Hartmann, Fatima Aberkane | Türkiyemspor | Verband für interkulturelle Arbeit, VIA (Kültürlerarası Çalışma Derneği)
Holger Förster | Regionalverband Berlin/Brandenburg (Berlin Brandenburg Bölge Derneği)
Gülcan Inci ve Merih Ergün | Yekmal

Belediye Meclisi'nde Grubu Olan Partiler:

Bündnis 90/Die Grünen (Birlik 90/Yeşiller Partisi)
Die Linke (Sol Parti)
SPD (Almanya Sosyal Demokrat Partisi)
CDU (Hristiyan Demokrat Birliği)
Die Partei
AfD (Almanya için Alternatif)
Die Partei für Arbeit, Rechtsstaat, Tierschutz, Elitenförderung und basisdemokratische Initiative” (İş, Hukuk Devleti, Hayvan Hakları, Elit Destekçisi ve Temel Demokrasinin Başlangıç Harekâtı Partisi)

Kültür, Eğitim ve Sanat

Türkiye kökenli göçmenlerin yoğun şekilde yaşadıkları Kreuzberg ilçesinde doğal olarak zamanla kültürel faaliyetler değişmiş ve gelişmiştir. Kültür her grubun gereksinim duyduğu, kendisini ifade edebildiği önemli bir alan olduğu için göçün ilk dönemlerinden itibaren kendini gösteren kültürel faaliyetler yoluyla bir altyapı oluşmuştur. Berlin'de yaşayan Türkiye kökenli kültür yapımcıları, sanatçılar, müzisyenler, yazarlar ve diğer ilgili kişiler bu altyapının aktörleri olmuşlardır. Kreuzberg Belediyesi de 80'li yıllardan başlayarak kurumları yoluyla verdiği destekle bu altyapının gelişmesine yardımcı olmuştur.

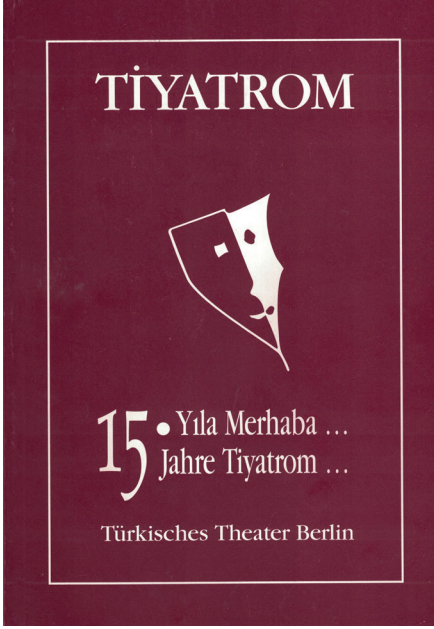
Kaynak: FHXB Friedrichshain-Kreuzberg Museum

Kreuzberg Belediyesi'nin bünyesindeki Halk Eğitim Merkezi, Kültür Müdürlüğü, Belediye atölyeleri, Müzik Okulu, kütüphaneler ve Kent Müzesi, göç sürecine bağlı olarak kazandıkları yeni perspektiflerle göçmenlerle ilgili çalışmalarını programlarına dahil etmişlerdir.

Kreuzberg Halk Eğitim Merkezi, Almanca dil kurslarının yanı sıra, özellikle 70'li/80'li yıllarda aile birleşimi kapsamında Berlin ve Kreuzberg'e gelen Türkiye kökenli genç göçmenlere mesleğe hazırlık kursları sunan ilk kurum olmuştur. Bu kurslar, Halk Eğitim

Merkezi'nde çalışan bir öğretmenin kişisel girişimleriyle planlanarak faaliyete geçirilmiştir. Almanca bilgileri çok kısıtlı olan bu gençlerle ilgili kurslar daha sonra diğer ilçe halk eğitim merkezlerinin programlarına da alınmıştır. Kurslara katılan gençlerden bazıları kurslar sayesinde Almanca öğrenme fırsatını iyi kullanarak normal okullara devam edip diploma sahibi olmuşlardır.

Kreuzberg'de sahnelenen ilk **Türkçe tiyatro** oyunları 70'li yılların sonuna doğru yine Kreuzberg Halk Eğitim Merkezi'nin bünyesinde kişisel çabaların sonucunda sahneye kondu. İlk oyunların Halk Eğitim Merkezi'nin salonunda "Berlin Oyuncuları" adı altında oynanmasının ardından, **Tiyatrom** grubu kurulmuştur. Tiyatrom, Berlin Senatosu Kültür İşleri Bakanlığı'nın parasal desteğiyle 1984 yılında oyunlarını kendi binasında sahnelemeye başlamıştır. Kreuzberg ilçesinde bulunan Tiyatrom grubu Türkçe/Almanca oyunları ile Berlin'in en büyük Türkçe tiyatrosu olma durumunu yıllarca korumuştur. Tiyatrom, Berlin Senatosu'nun verdiği desteği 2007 yılında kaybetmesine rağmen, günümüzde genç tiyatro gruplarının oyunlarını sunduğu bir platform olmaya devam etmektedir.

Tiyatrom 15. Yıl

1999 yılında, Tiyatrom'un 15. yıl kutlamalarında, Berlin Eyaleti yabancılar görevlisi Barbara John Tiyatrom kurumunun önemini şöyle dile getirmişti:

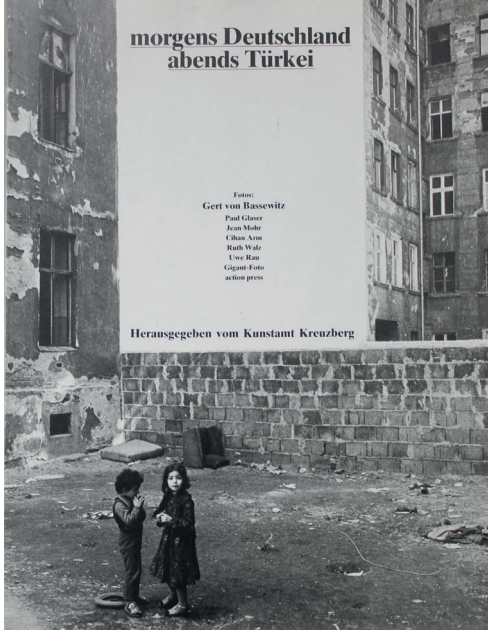
“Bu tiyatro, Berlin ve Kreuzberg’in vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. Bu amaca hizmet etmiş olan herkesi takdir eder, başarılarını yürekte kutlarım. Bu başarı aynı zamanda manşet ve yazılarda yer alan, çok kültürlülüğün başarısızlığa uğradığı yalanını da boşa çıkarmıştır. Buraya yerleşenlerin kültürünün gerçekte ne denli çok yönlü olduğunun ve kültür alışverişiyle kendisini nasıl geliştirdiğinin canlı örneği karşımızda durmaktadır” (John, 1999).

Tiyatrom'un yanında Berlin'in tanınan diğer bir tiyatro grubu, **Diyalog** adlı grup olmuştur. Diyalog 1983 yılında Berlin Aile Tiyatrosu adı altında kuruldu. Kurucu üyeleri Berlin'de yaşayan Türkiye kökenli bir grup işçi ve öğrenciydi. Daha sonra 1985 yılında Kreuzberg-Oranienstr. 34 adresine taşınan Diyalog, Berlin Senatosu Yabancılar Dairesi tarafından finanse edildi. Diyalog Jugend Kulturetage Derneği'nden Mürtüz Yolcu, o dönemleri şöyle anlatıyor: “Amacımız, yaşadığımız yabancı ülkedeki özlem ve sorunlarımızı tiyatro aracılığıyla sahneye taşımaktı. Bir anlamda ‘Biz de normaliz’ demek istiyorduk, ‘aşğılamayın bizi, baki bizim de kabiliyetlerimiz var’ demek istiyorduk. Bir nevi kendimizi çoğunluğa kabul ettirmek istiyorduk... Sahnelediğimiz oyunlarla çok seyirciye ulaştık. Berlin’de yaşayan değişik kültürlerden gelen insanları bir çatı altında topladık. Bizi tanıyan yeni nesillere öncülük yapıp cesaretlendirdik. Demek ki biz sadece amele değil, başka hünerlere de sahiptik. Bununla gurur duyduk.”⁵

5 Ümit Bayam'ın Diyalog Jugend Kulturetage Derneği'nden Mürtüz Yolcu ile 5 Ağustos 2020 tarihinde yaptığı özel görüşmeden aktarılmıştır.

Diyalog bu adreste yıllarca tiyatro, edebiyat, oyunculuk etkinlikleri düzenledi. 1996 yılında Senato'dan alınan desteğin kesilmesi sonucu oyunlarına son vermiş, Senato'dan alınan desteğin kesilme nedeni olarak da grubun artık profesyonel oluşu öne sürülmüştür.

Diyalog oyun sahnelemeye son verdikten sonra, Kreuzberg Belediyesi'ne ait müzik ve tiyatro etkinliklerinin yapıldığı BallhausNaunynstrasse'de küratörlüğünü ve öncülüğünü Mürtüz Yolcu'nun üstlendiği **Diyalog Theaterfest** (Diyalog Tiyatro Festivali) dönemleri başladı. 2005 - 2011 yılları arası yılda bir kere yapılan Festival çok başarılı oldu. Berlinli ve genelde İstanbul'dan davet edilen tiyatro grupları festivallerde ilgiyle izlendi, olumlu eleştiriler aldı. Mürtüz Yolcu, Festival'i şöyle anlatıyor: "Azınlıklar festivali, festivalin ana fikriydi. Örneğin engelli insanlar toplumda azınlıkta. Onların yaptığı etkinlikleri, oyunları da programımıza davet ettik. Festival'in ana fikri Avrupa'nın diğer ülkelerinde yaşayan sanatçılar tarafından örnek alınıp uygulanmaya başlandı."⁶

Morgens Deutschland Abends Türkei

Kreuzberg Belediyesi Kültür Müdürlüğü'nün desteğiyle 1981 yılında Kreuzberg'de "sabahları Almanya, akşamları Türkiye" (morgens Deutschland, abends Türkei) isimli kataloglu fotoğraf sergisi gerçekleşti. Berlin'e yönelik Türkiye kaynaklı işçi göçü tarihinin bir dokümanı niteliğini taşıyan bu sergi, aynı zamanda Belediye Kültür Dairesi'nin Türkiye kökenli göçmenlerle ilgili yaptığı ilk önemli çalışmaydı.

6 Bkz. dipnot 5

Bundan daha önce, 1975 yılında, Kültür Müdürlüğü, “Berlin Festival Haftaları” çerçevesinde Kreuzberg’de yaşayan Türkiye kökenli sanatçıların eserlerinden oluşan karma bir sergi düzenlemiş ve bu sergiye Türkiye kaynaklı göçü sembolize edecek şekilde **Mehmet Berlin’de** (Mehmet kam aus Anatolien) ismi verilmişti.

Yine 80’li yılların ortalarında Kreuzberg Belediyesi ilçede yaşayan ve proje üreten serbest sanatçıları desteklemek amacıyla Kültür Müdürlüğü’ne bağlı **Dezentrale Kulturarbeit** (Desentral Kültür Çalışmaları) isimli bir büro kurdu. Belediye bütçesinden bu büroya ayrılan fon (güncel 150.000 euro) kullanılarak, jüri tarafından seçilen kültür projelerine proje başına 5.000 euroya kadar destek yardımı sağlanmaktadır. Jüri üyelerinin çoğunluğu günümüzde göçmen kökenli üyelerden oluşmaktadır. Göçmen kökenli Kreuzbegli sanatçıların destek almak için yaptıkları başvurular karşılığında aldıkları mali yardım azımsanamayacak derecede yüksektir.

1982 yılından başlamak üzere Kreuzberg Belediyesi Kültür Dairesi’nin organize ettiği **Marianne Meydanı Şenlikleri**, yapıldığı dönemde ilçenin göçmen ve diğer sakinlerinin yaz aylarında bir araya gelerek, aralarında Türk folklor gruplarının da bulunduğu kültür gösterileri çerçevesinde diyalog kurmalarını sağlamıştır.

Kreuzberg Belediyesi Müzik Okulu programlarıyla, Türk halk ve sanat müziği ve enstrüman kursları sunulmaktadır. 1998 yılında Berlin’de özel Türk müziği konservatuarı kuruldu. Bu iki kuruluş, diğer özel kuruluşlarla birlikte Berlin Türk müzik yaşamını günümüzde de canlı tutmaya devam etmektedirler.

1992 yılında hayata geçen **Kreuzberg Kent Müzesi** ilçenin geçmişi açısından önemlidir. Müze Müdürü Martin Düspohl’un ilk çalışmaları arasında Kreuzberg ve göç temaları ön sıralarda yer almaktadır. Müzenin ilk etkinlikleri arasında “Wir waren die ersten ... Önce Biz Gelmiştik”... -Türkiyeli kadınların Berlin’deki yaşam öyküleri- isimli sergi de bulunmaktaydı. 2000 yıllarda bu sergiyle ilgili olarak hazırlanan broşürde “... Amaç, 1. kuşağın buradaki çok kültürlü yaşamının dokümantasyonunu anlatımlarla, özel tecrübelerle ve malzemelerle gerçekleştirmektir. Bu çalışma ile birlikte Almanya’nın göçmen bir ülke olup olmadığını

farklı bakış açılarıyla tartışmaya açmayı, Kreuzberg’de kuşaklar ve farklı kültürlerden gelen insanların arasında diyalog kurulmasını sağlayarak destekleyici olmayı amaçlıyoruz.” denerek diyalogun önemine vurgu yapılmaktadır⁷.

Türkiye kökenli göçmen ailelerin yoğun olarak yaşadığı Kottbusser Tor çevresindeki sosyal, ekonomik ve kültürel değişimlerle ilgili sergi de Müze’nin ilgi çeken bölümlerinden birisi olmuş ve uzun süre ziyarete açık tutulmuştur.

Tarih, göç olayı, kültürel çeşitlilik ve gelişen yeni perspektifler Kreuzberg Müzesi’nin günümüze değin uzanan çalışmalarında hâlâ geçerliliğini koruyan konulardır. Belediye’nin Kültür İşleri Müdürlüğü ve Kent Müzesi, Türkiye kökenli göçmen sanatçıların başvurdukları önemli adresler olmaya devam etmektedir.

Kreuzberg Belediyesi’ne ait kütüphanelerde Türkçe kitap, film ve müzik CD’leri bulunabilmektedir. İstendiğinde bu malzemeleri ödünç olarak almak mümkündür. Hatta bu kütüphanelerden birisine **Namık Kemal**’in ismi verilmiştir.

Okullar ve İki Dilde Eğitim

Kreuzberg’de aileleri ile birlikte yaşamaya başlayan Türkiye kökenli göçmenlerin yanlarına aldıkları çocuklar Alman okullarına gitmeye başladılar.

Türkiye’den gelip Almanya’da okula başlayan çocuklar arasında tek kelime Almanca bilmeyenler vardı. Bu çocuklar için sadece Almanca öğrenmelerini amaçlayan hazırlık sınıfları kurulmuştu. Berlin Senatosu 1984 yılında, Alman çocuklarla birlikte ders gören Türkiye kökenli çocukların sayısı için kota sistemi uygulamaya başladı. Bu sisteme göre sınıflardaki Türkiye kökenli çocukların oranı önce %25 ile sınırlandırılmış; sonra bu sınır %30 ve daha sonra %50 olarak güncellenmiştir.

7 “Wir waren die ersten ... Türkiye’den Berlin’e,” Ekim 1999, Berlin, Kreuzberg Museum ve Kottbusser Tor e.V.

Kemal Kurt, 1979

Ancak Kreuzberg'deki bazı okullarda 1975 yılından itibaren göçmen çocuklarının sayısı Alman çocukların sayısını geçince sadece göçmen çocuklardan oluşan normal sınıflar kuruldu. Bu sınıflara devam eden Türkiye kökenli çocuklar okuldaki zamanlarını Alman çocuklarla hiç temas etmeden geçirdikleri için Almancayı zor öğrendikleri gözlemlenmiştir. Öte yandan, Türkçe bilmeyen Alman öğretmenlerin bu sınıflarda ders vermeleri de zordu. Kreuzberg ilköğretim okullarında çalışan ve bu sorunları gören öğretmenler, Türkiye kökenli meslektaşlarıyla birlikte iki dilde ders verme programları geliştirdiler.

Önceleri gayri resmi olarak uygulanan bu ders programları sonra 1981-85 yıllarında "Yabancı Çocuklar için İlköğretimde Sosyalleşme" adı altında pedagojik bir model olarak uygulanmaya başladı. Bu pedagojik modelin denendiği okullar arasında Kreuzberg'de bulunanlar çoğunlukta idi.

İki dilli eğitimle ilgili pedagojik model uygulamaları ileriki yıllarda velilerin ve Eğitim ve Bilim Sendikası GEW'nin baskılarıyla Berlin'de

Miteinander Sprechen

daha fazla sayıda okula yaygınlaştırıldı (Wagner, 1999). 1993'ten sonra ise bu iki dilli pedagojik modelin tüm Berlin okullarına standart model olarak yaygınlaştırılması gerçekleştirilmeyen bir plan olarak kaldı.

Günümüzde Berlin ilköğretim okulları bünyesinde isteyen öğrenciyeye öğretmenler tarafından haftada 3 ila 5 saat süreyle Türkçe dil dersleri verilmektedir. Bu dersler, bir tanesi Kreuzberg'de

olmak üzere sadece dört okulda verilmektedir. Ayrıca Kreuzberg'de bulunan bir lisede Türkçe ikinci yabancı dil olarak öğretilmektedir.

Modelin yaygınlaştırılması yönünde fazla başarı sağlanamamasına karşın, iki dilli eğitim ve öğretim modelleri üzerine yapılan pedagojik çalışma ve tartışmalar Berlin'de olumlu izler bırakmış, birçok bilimsel makalenin ve kitabın yayınlanmasına ön ayak olmuştur. Bu süreçte Türkiye kökenli göçmen öğrenciler de Almancayı daha iyi öğrenebilmelerinin yanı sıra, Türkçe dil becerilerinin güçlendiğinin farkına varmışlardır. Bilimsel pedagojik deneyimler; iki dilli öğretim modeli ile öğrencilerin daha iyi bir dil bilinci kazandığını, öğrenim atmosferinin olumlu şekilde etkilendiğini ve kültürlerarası ilişki yeteneğinin geliştiğini göstermiştir.

İki dilli eğitim tartışmaları Kreuzberg'de ve Berlin'de yaşayan Türkiye kökenli velilerin çalışmalarına da yansımış ve iki dilde eğitim veren bir Türkçe-Almanca Avrupa okulu kurulmasının yolunu açmıştır. **Aziz Nesin Avrupa Okulu** 1996 yılında Kreuzberg ilçesinde kurularak çalışmalarına başlamıştır. Berlin'de diğer diller için de bulunan bu tür Avrupa okulları Avrupa Birliği fonları ile finanse edilmektedir.

Almanya'da **okul öncesi eğitimin** önemi genel olarak ve özellikle göçmen çocuklar açısından devamlı dile getirilen bir durumdur. Çocukların dil becerilerinin yuvalarda hızlı şekilde gelişeceği ve bu şekilde ilkokula iyi bir hazırlık olacağı vurgulanır. Bu ve bunun gibi nedenlerden dolayı Berlin ve Kreuzberg'de bulunan yuvaların sayısı ve kapasiteleri son yıllarda artırılmıştır. İlgili yasalarda yapılan değişiklik üzerine Berlin'deki çocuk yuvaları için velilerden ücret alınmamaktadır.

Kreuzberg Belediyesi'ne ait çocuk yuvalarında uygulanan pedagojik çalışmalar Türkiye kökenli göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde iki dilli olarak yürütülmesine karşın, bu uygulama ilçe düzeyinde fazla yaygın değildir. İki dilde okul öncesi eğitim veren **VAK** çocuk yuvalarının çalışmaları, ilgili bölümde ayrıntılı olarak verilmektedir.

Sağlık

Kreuzberg Belediyesi Sağlık İşleri Müdürlüğü 90'lı yılların ortalarından itibaren ilçede yaşamakta olan göçmen kesimlerin, özellikle Türkiye kökenli göçmenlerin sağlık konularındaki gereksinimlerine yönelik proje ve uygulamalar geliştirmeye başladı. Aşağıda belirtilen bu uygulamaların yasal dayanağı Berlin eyaletindeki Genel Sağlık Hizmetleri Yasası'nın göçmen kökenli kişilerin sağlıkla ilgili özel durumlarını göz önünde bulundurularak ve mültecilere yönelik sağlık desteği yönlerinde genişletilerek uygulanmasıydı.

Kreuzberg Belediyesi Sağlık Müdürlüğü'nün bu yasa çerçevesinde uyguladığı projelerden dikkati çekenler aşağıda sunulmaktadır (Bezirk-samt Friedrichshain-Kreuzberg, 2014).

- **Sağlıklı daha güçlüyüz** (Gesund sind wir stark!): Katılımcılarla birlikte geliştirilen bu proje kanalıyla hem çeşitli kuruluş yetkilileri hem de ilgi duyan, özellikle göçmen kökenli Kreuzbergliler eğitilmektedir.
- **Kiezdetektif**: Bu Proje geleceğe yönelik sağlıklı bir kent yaratmak amacıyla çocukların katılımını teşvik eden bir uygulamadır. Proje kapsamında hedeflenen kesim, yapısal olarak zayıf bölgelerde yaşayan 5-14 yaşlarındaki çocuklardır. Çocuklarla ilgilenen sosyal pedagoglar ve öğretmenler de projeye dahil edilmektedir.

**Bezirksamt
Friedrichshain-Kreuzberg
von Berlin**

**Cinsel Sağlık ve Aile
Planlaması Merkezi'ne**

Hoş Geldiniz

**Hamilelik Çatışmalarını
Düzenleyen Yasa Uyarınca Onaylı
Danışma Merkezi**

Ekibimiz

- Uzman doktorlar
- Sosyal pedagoglar
- Uzman tıbbi yardımcılar
- İdari çalışanlar

Tercümanlar:
Türkçe, Bulgarca, Rumence,
Taylandca, Arapça

**Aşağıda belirtilen saatlerde size
hizmet veriyoruz:**

Pazarlesi	saat 13.00-16.00
Salı	saat 09.00-12.00
Perşembe	saat 13.30-17.30
Cuma	saat 09.00-12.00

Randevuyla

- Hamilelik döneminde danışmanlık
- Hamilelikte ortaya çıkabilecek çatışmalara ilişkin danışmanlık
- Jinekolojik alanda muayeneler / Aile planlaması
- Cinsel sağlık alanında muayeneler
- HIV-antikör testi

Randevusuz

- Gebelikten korunma araçlarının masraflarının karşılanması

Türkisch - Stand: März 2017

“Cinsel Sağlık ve Aile” El İlanı

- **Kültürlerarası sağlık ağı:** Bu proje 1996 yılında Belediye yönetiminin kararıyla Kreuzberg’de yaşayan göçmen kökenlilerin sağlık ve psikososyal sorunlarına yönelik çalışmalar yapılması amacıyla geliştirilmiştir. Proje ilçede bulunan Göç ve Sağlık Çalışma Grubu ile birlikte çalışmaktadır.
- **Yerel tercümanlık/aracılık hizmeti:** 2005 yılında Avrupa Birliği programları ve finansmanı ile hayata geçirilen bu uygulama kapsamında ilk olarak 70 göçmen kökenli kişi, sağlık ve sosyal ağırlıklı projelerde dil ve kültürel alışkanlıklar konularında tercümanlık/aracılık yapmaları için eğitilmiştir. Bu projede eğitim gören kişi sayısı toplam 150’ye ulaşmış durumdadır. Merkezi Kreuzberg olan Yerel Tercümanlık Hizmeti projesi, Berlin’in diğer ilçelerinde de faaliyet alanı bulmuştur.

YAKIN DÖNEM GELİŞMELERİ VE SOYLULAŞTIRMA (2015 SONRASI)

Yakın dönem olarak nitelendirebileceğimiz zaman aralığı 2015'ten başlayarak günümüze kadar olan süreyi kapsamaktadır. Bu dönemin en belirgin özellikleri Avrupa Birliği'ne, özellikle Federal Almanya'ya yönelik Afrika ve yakın doğu kaynaklı (özellikle Suriye kökenli) mülteci akınları ve bu durumun Almanya toplumunun belli kesimlerinde yarattığı tepkiler nedeniyle güçlenen aşırı sağ / ırkçı eğilimler olmuştur. 2015 yılında Almanya'ya gelen mültecilerin sayısı 890.000 olarak belirlenmiştir.

İrkçı eğilimli aşırı sağ Almanya için Alternatif (Alternative für Deutschland, AfD) partisinin güç kazanarak zamanla tüm federal ve eyalet parlamentolarına girmesi sonucunu doğuran en büyük etken, mültecilere karşı toplumun bir kesiminde oluşan tepkilerdir. Bu nedenle Almanya'da, diğer bir dizi AB ülkesinde olduğu gibi, göçmen/mülteci/yabancı karşıtı olarak ortaya çıkan bir partiden (özellikle eski Doğu Almanya'daki eyaletlerde) söz edilebilir.

Diğer bir olay ise Almanya'nın büyük kentlerinde yaşanan ve özellikle emlak ve konut pazarıyla ilgili olarak hız kazanan soylulaştırma (gentrification) durumudur. Kreuzberg'in birleşmeden sonra Berlin kentinin merkezi bir ilçesi durumuna gelmesi, emlak piyasası açısından değer kazanmasına yol açmıştır. Bu değerlenme konut kiralarnı da etkilediği için, aralarında Türkiye kökenli göçmenlerin de bulunduğu, geliri yüksek olmayan kesimleri fazlaca etkilemiştir. Kreuzberg'in birleşmeden sonra değer kazanmasına bu açıdan bakıldığında sosyoekonomik bir dengesizliğin de oluştuğu söylenebilir.

Özellikle 80'li yıllarda Kreuzberg'de onararak modernleştirilen eski yapılarda oturan Türkiye kökenli göçmenler spekülasyon amaçlı zorlamalar ve aşırı kira artışları sonucu, konutlarını terk ederek Berlin kentinin çeperlerinde bulunan nispeten ucuz evlere taşınmaya başladılar. Konutlarını terk etmek istemeyerek Kreuzberg'de kalmayı tercih eden kesimler bu duruma karşı çıkarak protestolar düzenlediler ve "Bizim Kiez"⁸ isimli bir kiracı hareketi başlattılar.

8 "Kiez" sözcüğü, Almandada mahalle anlamına gelmektedir.

Kreuzberg Belediyesi Alman ve göçmenlerin (çoğunlukla Türkiye kökenli göçmenler) başlattığı bu kiracı girişimini destekleyerek, insanların spekülatif durumlar ve aşırı kira artışları sonucu yerlerinden olmalarına karşı çıktı. Belediye yönetiminin imar ve kentsel gelişim konularından sorumlu Başkan Yardımcısı Florian Schmidt kiracı girişimlerini açıktan destekleyen tavrıyla Kreuzberg yerel yönetiminin politik tutumunu da göstermiş oldu.

Berlin Eyalet Hükümeti kamuoyunda oluşan tartışmalar sonucu, eski yapılardaki konutların kira artışlarını sınırlayıcı ve hatta belli bölgelerde (bu bölgelerin bazıları Kreuzberg’de bulunuyor) önleyici kararlar aldı. “Bizim Kiez” kiracı girişimi ise Kreuzbergli Türkiye kökenlilerin yaşadıkları bölgelerde faaliyetlerini Alman destekçilerle birlikte sürdürmektedir.

Genel olarak Kreuzberg ilçesinin yakın dönemlere değin belirgin bir özelliği olan, 70’li ve 80’li yıllardan kalma sosyokültürel izler, yerini giderek 2000’li yıllardan itibaren gelişen ve giderek hız kazanan soylulaştırma hareketinin etkisine bırakmaktadır. Kreuzberg İlçe Müzesi’nin göç tarihiyle ilgili çalışma ve çabalarına rağmen, göçmenlerin Kreuzberg’e kattığı kazanımların ve bununla ilgili bilinç ve bilgilerin yerini, kamuoyunda yavaş yavaş sadece turistik ve egzotik olarak anlatılan hikayelerin aldığı gözlenmektedir. Bu durum ilçede var olması gereken göç bilincinin zayıflayarak ortadan kalkması tehlikesini beraberinde getirmektedir. Geçişkenliğin ve mobilitenin yüksek olması nedeniyle Kreuzberg ilçesi, belli bir süre yaşanıp, sonra fazla kök salmadan terk edilen bir mekana dönüşme tehlikesi altındadır. Bu nedenle de uzun yıllar ilçede yaşamakta olan, doğma büyüme Kreuzbergli bulmak kolay olmamaktadır. Türkiye kökenli göçmenlerin üçüncü kuşağının ve henüz yetişmekte olan dördüncü kuşağın, bu gidişle ileride hakiki Kreuzbergli olarak görülmesi uzak bir ihtimal değildir.

GÖÇMENLERLE İLGİLİ PROJELER VE UYGULAMALAR

Göçmenlerin toplumsal yaşam şartlarının iyileştirilmesi, farklı konularda danışmanlık hizmetlerinin desteklenerek verilmesi ve mesleki yetkinleştirme olanaklarının artırılması amacıyla 2000'li yıllardan çok önce başlatılan ve sonraki dönemlerden günümüze değin sürdürülen çalışmalar zaman içinde önem kazanmıştır.

Bu konularda gerekli olan çalışmaların bir bölümü sivil toplum kuruluşları bünyesindeki projelerle, Berlin Senatosu veya Kreuzberg Belediyesi ile **hizmette halka yakınlık ilkesi** kuralları çerçevesinde yapılan anlaşmalarla sürdürülmektedir.

Hizmette Halka Yakınlık

Hizmette halka yakınlık (Subsidiarität) toplumsal etik bir kuraldır ve kişisel becerilerin, sorumluluğun ve özgür karar verme yeteneklerinin gelişmesini destekler. Bu kural çerçevesinde Almanya'da kamuyla ilgili bir dizi görev, sivil kuruluşlar ve kiliseler tarafından yürütülür. Bu tür sivil kuruluşlar Almanya'da da İngilizcedeki kısaltılmış şekliyle, yani NGO (Non-Governmental Organisation) olarak anılır. Devlet; polisin emniyeti sağlama görevi, yasal düzen ve ülke savunması gibi egemenlik kapsamının dışında kalan, kamuyla ilgili olduğunca fazla görevi sivil kurum ve kuruluşlara vermelidir. Bu tür görev dağılımına "Subsidiarität" (hizmette halka yakınlık) kuralı denir.

Devlet ancak sivil kurumlar ve NGO'lar görevlerini yerine getiremezlerse veya yetersiz kaldıklarında devreye girmelidir. Sosyal ve kültürel alanda çalışan bu kuruluşların finansmanı çoğunlukla devlet tarafından karşılanır.

Almanya`da yaygın şekilde uygulanan hizmette halka yakınlık prensibi, Nazi döneminde yaşanan insanlık dışı olumsuzluklardan çıkarılan bir derstir. Güçlü ve her şeyi yapan, her şeyden sorumlu merkezi devlet yönetimi yerine, merkezi olmayan (desantralizasyon-yetkileri dağıtan) bir devlet yapısı içerisinde çoğulculuk ve hizmette halka yakınlık prensipleri geçerli kılınmıştır. Bu prensip Almanya Anayasası'nın 23. maddesinde belirtilerek, sosyal yasalar bünyesinde sağlama alınmıştır. Hizmette halka yakınlık prensibi genel olarak federal yapıya sahip ülkelerde (Almanya, Avusturya, İsviçre, ABD, Belçika gibi) uygulanmaktadır.

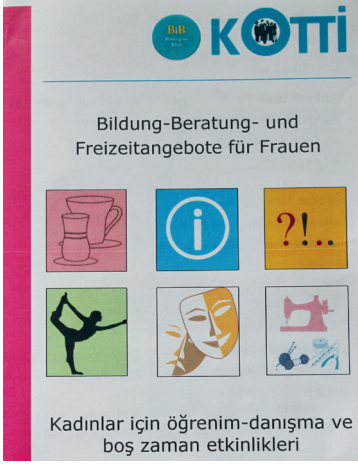
Yukarıda tanımlaması yapılan hizmette halka yakınlık kuralları çerçevesinde Kreuzberg`de etkinlikleri olan kuruluşlardan Kotti Kent Merkezi-Aile Bahçesi, TIO, Papatya, Elişi evi, Kreuzberg Mahalle Anneleri, Berlin-Brandenburg Türk Veliler Birliği, VAK, Kent Yönetimi ve Kreuzberg Kent Komisyonu'nun çalışma alanları ve uygulamaları aşağıdaki bölümlerde verilmektedir.

Kreuzberg Belediyesi ile koordineli olarak yürütülen bu sivil kuruluşların çalışmaları Belediye yönetiminin de desteklediği, ortak yaşam ve uyum ilkelerini güçlendiren birer işbirliği modelidir. Bu işbirlikleri kapsamında Kreuzberg ilçesinde göçmenlere yönelik farklı alanlarda geniş bir proje ağının oluştuğu söylenebilir.

Kotti Kent Merkezi - Aile Bahçesi

1986 yılında bir mahalle ve aile merkezi çalışmaları yapma amacıyla kurulan Kotti Kent Merkezi- Aile Bahçesi, etkinliklerini günümüzde de sürdürmektedir. "Kotti" ismini bulunduğu Kottbusser Tor bölgesinden alan kuruluş, bölgede yoğun şekilde yaşamakta olan Türkiye kökenli göçmen aileler ve diğer sakinlerin hayat şartlarını komşuluk ilişkileri çerçevesinde iyileştirmek için çalışmalar yapmaktadır.

Bünyesinde bir çocuk yuvası da barındıran kuruluş, bölgede yaptığı sosyal ve kültürel çalışmaları iyi komşuluk ve kültürlerarası diyalog te-

Kotti

melinde sürdürmektedir. Kotti Kent Merkezi'nin sahip olduğu geniş mekanda doğum günü, kutlamalar, grup toplantıları yapılmasının yanı sıra, çeşitli sergiler ve okuma etkinlikleri de düzenlenmektedir.

Temel finansmanı Berlin Senatosu, Uyum, Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlığı tarafından sağlanan Kotti Kent Merkezi kuruluşunun Türkiye kökenli göçmen kişi ve ailelere yönelik sunduğu danışmanlık hizmetleri aşağıda belirtilmektedir⁹:

Çocuk Eğitim Danışmanlığı

- Çocukların sosyal ve uyum davranışlarındaki sorunlar
- Kreş ve okul eğitimi üzerine bilgi ve danışmanlık
- Çocuklarda öğrenim zorlukları, okul sorunları
- Gerekli yardım ve destek kurumları üzerine bilgi ve yönlendirmede destek

Yaşlılık ve engellilik nedeniyle ayrımcılığa uğrayanlara danışmanlık

Yaş ve engel durumu yüzünden ayrımcılığa uğrayanlar için:

- Gerçeklerin netleştirilmesinde
- Hak talep etmek ve kullanmakta
- İtiraz ve şikayet dilekçeleri yazmakta
- Gerekirse resmi dairelere refakatte destek ve yardım

9 Kotti e.V. tanıtım broşürü (2020).

Kadınlar için öğrenim-danışmanlık ve boş zaman faaliyetleri

- Buluşma ve tanışma
- Farklı konular üzerine uzman kişiler tarafından bilgilendirme ve öğrenim etkinlikleri
- Çevredeki sosyal ve kültür hizmet kurumlarını birlikte ziyaret ederek, sundukları hizmetleri tanıma
- Kişisel sorunlarda bireysel yardım ve destek
- Şehri tanıma gezileri
- Spor, el becerileri ve el sanatı kursları

Sosyal danışmanlık

Randevu gerektirmeyen, tamamen gizliliğe tabi ve ücretsiz danışmanlık hizmetleri

İltica ve Sığınma Hakkı Yasası'na Dayalı Sosyal Danışmanlık

Umumi Sosyal Danışmanlık

JobCenter, işçi bulma kurumu, çocuk parası, işsizlik parası, çocuk bakım parası, ev yardımı, radyo-televizyon vergisi gibi resmi evrakları doldurmakta ve sözleşme ve kontratların iptali için yazışmalarda yardım. İhtiyaç olduğunda gerekli kurumlar ve danışmanlık yerleriyle bağlantı

Özgeçmiş ve iş başvuru dilekçesi yazım desteği

- Özgeçmiş düzenleme
- Meslek eğitimi ve iş başvurusu yazımı
- Kalifiye meslek kursları hakkında bilgilendirme

Türkçe ve Almanca dil yardımı

Hukuki Danışmanlık

Kiracı Danışmanlığı

TIO - Göçmen Kadınlar için Danışma Merkezi

TIO e.V.
Göçmen Kadınlar için
Danışma Merkezi

www.tio-berlin.de

TIO

Berlin’de göçmen kadınlara yönelik hizmet veren en eski derneklerden birisi “Göçmen Kadınlar için Danışma Merkezi – TIO”dur. 1978’de kurulan Dernek uzun yıllar boyunca sayısız göçmen kadına psikososyal danışmanlık ve hukuksal danışmanlık hizmetleri ve doğrudan yardımlar sunmuştur. Danışmanlık konusunda Dernek’in ağırlık verdiği konu en başından itibaren, şiddete maruz kalan göçmen kadınlara yardım olmuştur. Başlıca çalışmalar şunlardır: kadınların hakları konusunda bilgilendirilmesi, acil kriz durumlarında şiddet gören kadınların kadın sığınma evlerine yönlendirilmesi, sosyal yardım ve oturma müsaadesiyle ilgili sorunlarda doğrudan yardım, kiralık ev bulunmasına yardım ve daha bir dizi sorunda somut pratik yardım. Göçmen

kadınların bağımsız ve eşit olarak Almanya’daki toplumsal yaşama katılabilmelerini amaçlayan Dernek, faaliyetlerini daha da genişletmiştir.

1990’lı yıllardan itibaren TIO, göçmen kadınlar için meslek ve iş hayatına hazırlık kursları vermektedir¹⁰:

- 2004 - 2010 yıllarında ülkelerinden eğitimli gelen göçmen kadınlara 3 aylık meslek yönlendirme kursları
- 2004 yılından itibaren kamu hizmeti veren Berlin dairelerinde kültürlerarası açılımı desteklemek amacıyla göçmen kadınlara meslek hazırlık kursları
- 2008’den beri “Girls Studio”: Göçmen kökenli genç kadınlar için fitness, estetik ve sağlıklı beslenme alanında hazırlık kursları ve öğrenim eksikliklerini kapatma amacıyla diploma hazırlık kursları

10 TIO e.V. tanıtım broşürü (2020).

Ayrıca, genç tezgahhtarlar için meslek içi eğitim ve yetkinleştirme kursları, göçmen kadınlar için bilgisayar kursları ve uygun meslek alanlarına yerleştirmede yardım gibi hizmetler de sunulmaktadır.

Dernek'in finansmanı Berlin Senatosu, Sağlık, Bakım ve Eşitlik Bakanlığı tarafından sağlanmaktadır.

ELİŞİ EVİ - Kadınlar ve Kız Çocukları için Kültürlerarası Eğitim ve Danışma

Elishi Evi

Elishi Evi 1983 yılında Kreuzberg Refik Veseli okulunda çalışan öğretmen ve sosyal hizmet görevlileri tarafından göçmen kökenli kadın ve kız çocuklarına ait bir mekan yaratmak amacıyla kurulmuştur. Projenin amacı, kadın ve kız çocuklarının kişisel gelişimine katkıda bulunarak toplumsal katılımlarının artırılmasıdır.

Kültürlerarası elemanlardan oluşan proje ekibi için hoşgörü ve saygı, temel çalışma değerleridir.

Elishi Evi bünyesinde danışmanlık hizmetleri Türkçe ve Almanca dillerinde verilmektedir. Gerekliğinde Arapça ve diğer dillerde de tercüman aracılığıyla danışmanlık verilebilmektedir.

Sunulan proje hizmetleri¹¹:

Yetişkin kadınlara yönelik

- Psikososyal danışmanlık (Boşanma, ayrılma, zorla evlendirilme, şiddet vs.)
- Sosyal danışmanlık
- Aile içi şiddet ve karşı müdahale (intervention)
- Sosyal uyum kursları, okuma-yazma kursları

Genç kadınlara yönelik

- Psikososyal danışmanlık (okul sorunları, aile içi sorunlar, zorla evlendirilme, şiddet vs.)
- Temalı seminerler
- Okul ve meslek eğitimiyle ilgili danışmanlık (pedagojik destek, kişisel görüşmeler ve grup görüşmeleri, öğrenim zorluklarını aşma ve ilgili metotları öğrenme vs.)

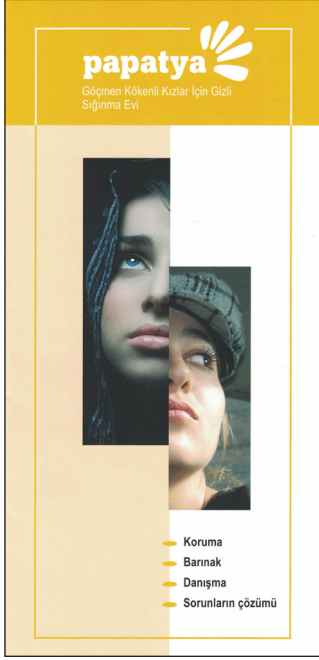
PAPATYA - Göçmen Kökenli Kız Çocukları ve Genç Kadınlar için Kriz Evi

Göçmen kız çocuklarına ve genç kadınlara yönelik özel faaliyetler bağlamında çalışan diğer bir kuruluş Papatya'dır.

Yaşı küçük göçmen kız çocuklarının ve genç kadınların aile içi şiddet ve baskıdan dolayı öğretmenlerinden veya okullardaki sosyal hizmet uzmanlarından yardım talep etmesi sonucu, Berlin Senatosu'nun girişimiyle 1986 yılında "Göçmen Kökenli Kız Çocukları ve Genç Kadınlar için Kriz Evi - PAPATYA" kuruldu.

Yaşları 13 ile 21 arasında olan kız çocuklarına ve genç kadınlara hizmet veren Papatya Kriz Evi'nde Alman, Kürt ve Türk sosyal pedagoglar ve bir psikolog çalışmaktadır.

11 Elişi Evi e.V. tanıtım broşürü (2020).

“Papatya Kriz Evi” El İlanı

Kuruluş, devletin Çocuk ve Gençlik Koruma Yasası temelinde ve belediyelerin gençlik koruma daireleriyle koordinasyon içinde çalışmaktadır.

Psikolog ve bu alanda deneyimli sosyal pedagoglar yaptıkları görüşmeler yoluyla kız çocuklarının ve genç kadınların yaşadıkları bunalımın hafifletilmesini ve krizden çıkış yollarının gösterilmesini sağlamaya çalışmaktadırlar.

Bu özel koruma şartlarında okul öğrenimlerinden de geri kalmamaları amacıyla, bir öğretmen ile kendilerine destek verilir. Boş zamanları iyi değerlendirmeleri için geniş bir yelpazede imkanlar sunulur.

Başlangıçta Türkiye’den gelen genç kadınlar için düşünülen Kriz Evi ilk andan itibaren çok çeşitli dillerde farklı kültür-

lerden kişilere koruma ve destek sunmuştur. Göçmenlerin uyumu sonucunda böylesi özel kuruluşlara ihtiyacın giderek ortadan kalkacağı öngörüsü maalesef gerçekleşmemiştir. Çünkü Almanya’ya göç bitmeyen bir sürece dönüşmüştür. Her geçen yıl yeni göçmen kesimleri, çok farklı şartlar altında göç etmektedir. Bir zamanların konuk işçilerinin yerini bugün, savaşlardan ve yoksulluktan kaçanlar almaktadır. Bu kişilerin sorunları ve koşulları daha önceki kesimlerden çok farklıdır. Genç kadınlara destek ve koruma sunarken, her kesimin kendi öznel koşullarını dikkate almak ve durumlara uygun destek olanaklarını araştırmak, yeni kültürlerle, yeni dillere açık olmak, bu faaliyetlerin temel önkoşuludur¹².

12 Ümit Bayam’ın Papatya e.V. ile 15 Temmuz 2020 tarihinde yaptığı özel görüşmede alınan bilgilerdir.

Kreuzberg Mahalle Anneleri (Stadtteilmütter Kreuzberg)

2008 yılında Kreuzberg’de başlayan bu proje aile / çocuk eğitimi konusunda kültürlerarası faaliyetler yürütmektedir. Hollanda’da model proje olarak geliştirilen çalışmalar, daha sonra Almanya’nın çeşitli bölgelerinde uygulanmıştır. Berlin’de ilk olarak 2004 yılında Neukölln ilçesinde başlayan proje, 2008 yılından itibaren Kreuzberg’de de uygulanmaya başlamıştır. Kreuzberg’de Belediye’nin Gençlik Dairesi bünyesinde finanse edilmektedir. Mahalle Anneleri projesine ayrıca Berlin Senato’sunun Eğitim, Gençlik ve Aile Bakanlığı da destek vermektedir.

Proje; “Aileler çocuklarına doğumdan itibaren gerekli olan gelişme ve eğitim konularında nasıl ve ne şekilde destek verebilirler?” sorusundan doğmuştur. Çocuklar dünyaya geldikleri andan itibaren, okula başlama yaşına gelmeden önce zihinsel ve fiziksel gelişimleri konusunda desteğe gereksinim duyabilirler. Aileleri bu alanlarda güçlendirerek becerilerini geliştirmek önemlidir.

Projenin hedefi bu nedenle genel olarak velileri bu konularda yeterli duruma getirme, çalışmalar yapma ve destek vermektir.

Kreuzberg Mahalle Anneleri projesi, çalışmalarını Belediye’nin aile merkezleri gibi kurumlar bünyesinde sabit gün ve zamanlarda yürütmektedir. Bu kurumlar genelde ilçede bulunan aile merkezleri, ilkokullar ve çocuk yuvalarıdır (kreşler). Yapılan çalışmaların bu kurumlar bünyesinde yapılması, Mahalle Anneleri’nin aile ile kurum arasında bir köprü görevi görmesine de olanak sağlamaktadır.

Kreuzberg Mahalle Anneleri projesi göçmen aileler için çocuk eğitimi ve gelişimi konularında başvurabilecekleri bir adrestir. Proje ekibi, konularında eğitilmiş, deneyimli ve göçmen kökenli kişilerden oluşmaktadır. Berlin’de yaşayan göçmen kökenli ailelerin durumlarını yakından bildikleri için önemli ve faydalı bilgilerle birlikte, göçmen ailelerin yönlendirilmelerine yardımcı olmaktadırlar. Türkiye ve Arap kökenli ailelerin konuştukları dilde veya Almanca dilinde hizmet verilmektedir¹³.

13 Özcan Ayanoğlu’nun Kreuzberg Mahalle Anneleri’nden S. Süsem-Kessel ile 14 Temmuz 2020 tarihinde yaptığı özel görüşmede alınan bilgilerdir.

Kreuzberg Mahalle Anneleri projesi çocuk eğitimi ve gelişimi konularında aşağıda belirtilen hizmetleri sunmaktadır:

- Sağlık desteği, dil gelişimi, iki dilli çocuk yetiştirme, kreş, okul ve diğer eğitim konularında bilgilendirme (gerekirse bu hizmetler ev ziyaretleri ile de veriliyor)
- İstek üzerine kreşlerde ve okullarda veli görüşme ve toplantılarına eşlik etme
- Kreş, çocuk yuvaları ve okulların aile kafelerinde çocuk eğitimi/gelişimi konularında sunum ve bilgilendirme
- 1-3 yaş arası çocuklar ve velileri için iki dilli (Türkçe / Almanca, Arapça / Almanca) oyun grupları sunma

Ayrıca aşağıdaki faaliyetler de yapılmaktadır:

- Sosyal ve göçmen danışma merkezleri hakkında bilgilendirme
- Ailelere yönelik çevredeki faaliyetler
- Kenti daha iyi tanıma amaçlı ayda bir veliler ve çocuklarla birlikte yapılan geziler
- Resim, sinema, eliş ve birlikte yemek pişirme faaliyetleri

Berlin Brandenburg Türk Veliler Birliği

Berlin Brandenburg Türk Veliler Birliği 1985 yılında 60 velinin girişimiyle kuruldu. Veliler Birliği'nin çeşitli komisyonlarında ve yönetiminde günümüze değin 250 kişi görev üstlenmiştir. Türk Veliler Birliği'nin amacı Türkiye kökenli veli ve öğrencilerin çıkarlarını Berlin eyaleti ve Kreuzberg ilçesi düzeyinde temsil etmek, eğitimle ilgili çeşitli komisyonlarda çalışarak Türkiye kökenli göçmen çocukların eğitim sorunlarının çözümüne katkıda bulunmaktır.

Veliler Birliği'nin projelerinden ilki olan "Türkiyeli anne ve babalarla veli çalışması" 1987 yılında Berlin eyaleti Sosyal ve Sağlık Senatörlüğü tarafından destek görmüştür. 1993 yılında, yine Berlin Senatosu'nun desteğiyle derneğe ait "Küçük Kurbağa" isimli 40 kişilik bir çocuk yuvası kurulmuştur.

Berlin Brandenburg Türk Veliler Birliği'nin çalışmalarından ana bölümler aşağıda kısaca belirtilmektedir:

- Türkiye kökenli veli ve öğrencilere yönelik danışmanlık
- Bilgilendirme toplantıları ve seminerler
- İlköğretim ve lise öğrencilerine yönelik okul ödevi çalışma ve destek grupları
- Türkiye kökenli anne ve kadınlara yönelik okuma-yazma kursları
- Toplum ve iş hayatına uyum/birlikte yaşam konularında proje üretimi ve çalışmalar
- Kalite yönetimi konularında diğer göçmen ve eğitim kuruluşlarına danışma hizmeti (ISO 9001)
- Diğer göçmen kuruluşlarına yönelik okul ve eğitimle ilgili birimler kurulması yönünde danışmanlık

Türk Veliler Birliği 35 yıllık geçmişi boyunca Berlin eyaleti çapında Türkiye kökenli veli ve öğrencilere yönelik çalışmalar yapmanın yanı sıra, eğitim sorunlarıyla ilgili çözümler bulunmasında Berlin Senatosu, Kreuzberg Belediyesi, siyasi partiler, eğitim sendikaları ve diğer sivil kuruluşlarla birlikte çalışmış, veli ve öğrencilerin çıkarlarının temsilini sağlamıştır.

Ayrıca Türk Veliler Birliği “Türk veli ve öğrencilerinin buluşma, danışma yeri”, “Veli bilgilendirme seminerleri”, “Veli aktif – Veliler okul toplantılarına katılıyorlar”, “Küçük kurbağa yuvası”, “Metek Eksi ödüllü”, “EL-MEZ – Veliler kendilerine güveniyorlar”, “Okul ödevlerine destek” ve “Okullarla ilgili destek ve sorun aşma yönetimi” gibi projeleri kendi bünyesinde geliştirmiş veya çalışma ortaklarıyla birlikte yürütmüştür.

Berlin’de yaşayan Türkiye kökenli göçmen çocukların eğitimleriyle ilgili konularda Berlin Brandenburg Türk Veliler Birliği başta öğrenci velileri olmak üzere çeşitli kurumlar tarafından çalışmaları ve yetkinliği kabul edilen bir kuruluştur. Kreuzberg Belediyesi eski başkan yardımcısından ve Belediye’nin okul işlerinden sorumlu Dirk Jordan’la 7 Ağustos 2020 tarihinde yapılan bir görüşmede, kendisi Türk Veliler Birliği’nin önemli bir kuruluş olduğunu söyleyerek “bu kuruluşun, Kreuzberg Be-

lediyesi'nde görev yaptığım 1988 - 1995 yılları arasında özellikle Türk veli ve öğrencileriyle ilgili olarak aldığım danışmanlık hizmetlerinden çok yararlandım." diye eklemiştir¹⁴.

SÖYLEŞİ

Ümit Bayam'ın Berlin Brandenburg Türk Veliler Birliği'nin kurucu üyesi ve uzun dönem Yönetim Kurulu Başkanlığı'nı yapmış Mehmet Ekşi ile 22 Temmuz 2020 tarihinde yaptığı söyleşi:

Sayın Mehmet Ekşi, Türk Veliler Birliği'nin çalışmaya başladığı günden bu yana en önemli başarısı sizce nedir?

Türk Veliler Birliği'nin bir göçmen kuruluşu olarak başarıları çok yönlüdür. Önce birçok kişi ve kuruluş için başvurulacak bir adrestir. Göçmen veliler ve öğrenciler için, eğitim kurumları için, okul öğretmenleri için. Eyalet ve belediye düzeyinde ilgili kuruluşlar için göç ve eğitim konularında fikir alışverişinde bulunulacak bir partnerdir. Deneyimli ve yetkili bir partnerdir. Türk Veliler Birliği okul ve eğitim konusunda göçmen ailelerin Berlin'de organize olmuş sözcüsüdür.

Eğitim ve göç konularında size göre hangi tema özelliklerle önemliydi?

İki çocuğu olan bir öğretmen, Yönetim Kurulu'nda aktif çalışmış bir kişi olarak, iki dilde okuma-yazma öğrenme benim için önemliydi. Çocuklarımızın dil öğrenimi sürecinde anadillerini bilmeleri çok önemlidir. Bu konuda Berlin'de olumlu girişimler oldu. Bu girişimlerin içinde ben de uzun dönem çalıştım. Fakat

¹⁴ Christiane Zieger-Ayanoğlu'nun Dirk Jordan ile 7 Ağustos 2020 tarihinde yaptığı özel görüşmeden aktarılmıştır.

Türkçe dil öğrenimi Berlin’de maalesef bir proje olmanın veya bir denemenin ötesine gidemedi. Müfredat programında normal ders olma şansını yakalayamadı. Bu durumu kaçırılan bir fırsat olarak değerlendiriyorum. İki dillilik, bizim çocuklar için Almanca/Türkçe, önce çok değerli bir yeterlilik, sonra Türkiye’nin geniş kültürüne uzanan bir köprü. Çocuklar açısından, Türk velilerinin kültürüne uzanan bir köprü, bir kapı. Anadili eğitimi görmüş çocuklar için bu kapının açılarak geniş Türk kültürünü anlamak her zaman mümkün.

Öbür taraftan bilimsel birçok araştırmanın sonucunda biliyoruz ki anadiline hakim bir çocuk ikinci dili çok daha iyi öğrenebiliyor. Berlin ortaokullarında ve liselerde yabancı dil olarak Türkçe hemen hemen hiç sunulmuyor. İlkokullarda isteyen çocuklara Türkçe dersleri sadece Türk konsolosluk öğretmenleri tarafından veriliyor. Bu durum Berlin resmi eğitim kurumları açısından bir başarısızlıktır.

Berlin’deki Türkiye kökenli öğrencilerin bugünkü durumlarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Gelişmeler olumlu. Fakat hâlâ, okullardan diploma alabilen göçmen kökenli öğrencilerin oranı düşük. Bu çocukların ve gençlerin bir kesimi okul veya meslek eğitim sürecini yarıda bırakarak okuldan ayrılıyorlar.

Hangi kökenden, dinden veya dilden gelirse gelsin çocukların Alman eğitim sisteminde eşit şanslara sahip olarak, çocuk yuvalarından başlayarak istenildiğinde yüksek eğitim tahsiline kadar uzanmalarını sağlamamız gerekli.

VAK - Avrupa Çocuk Yuvası

VAK

lük sıcak yemek ihtiyaçlarını gidermekti. Personel tümüyle Türkiye kökenli kadınlardan oluşuyordu.

1975 yılında sadece çocuk bakımıyla uğraşan VAK, Kreuzberg'e taşındı. 70'li yılların ortalarından itibaren Türkiye kökenli göçmenlerin geri dönmemesiyle kalıcılıklarının belirgin olması, VAK açısından da bir dönüm noktasıydı. Konuk işçilerin yanlarına aldıkları çocukları okullara ve yuvalara gitmeye başladılar.

VAK kuruluşu bu yıllarda Türkiye kökenli göçmen çocuklarının bakımından sorumlu Türkiyeli kadın çalışanlarının yanı sıra, kadrosuna Alman pedagoglar katmaya başladı. Almanca dil öğretimi ve yuvayla ilgili pedagojik çalışmalar önem kazandı.

1980 yıllarının başlarında yuva çalışmalarıyla ilgili yeni bir konsept geliştirilerek, çocukların iki dilde (Almanca-Türkçe) desteklenmeleri önemsendi. Berlin Senatosu'yla yapılan bir anlaşma sonucunda der-

nek VAK adını (Alman ve Yabancı Çocukların Eğitim ve Gelişimlerini Destekleme Derneği) alarak çocuk yuvası statüsü kazandı. O zamanlarda VAK 85 çocuğa hizmet veriyordu. Günümüzde VAK yuvalarında 30'un üzerinde çalışanla 173 çocuğa hizmet verilmektedir.

VAK çocuk yuvası Berlin Senatosu'nun Eğitim, Gençlik ve Aile Bakanlığı tarafından finanse edilmektedir. Yuva çocuklarının VAK'ye kaydolmaları için veliler Kreuzberg Belediyesi Gençlik ve Çocuk Dairesi'ne başvurarak gerekli belgeyi (Gutschein) temin etmek zorundadırlar. Belediye tarafından hazırlanan bu belge çocuğunun aile durumuna göre günde kaç saat yuvada kalacağını ve çocukla ilgili diğer ilgili durumları belirtir.

Kreuzberg Belediyesi sosyal yasalar çerçevesinde oluşturmak zorunda olduğu çalışma grubu kapsamında ilçedeki çocuk yuvalarının sorumlularıyla altı aylık aralıklarla bir araya gelmektedir. Çalışma grubunun görevi meslekle ilgili konularda gelişmeleri ve sorunları ele alarak, bilgi alışverişinde bulunmaktır.

VAK çocuk yuvası ayrıca Berlin Senatosu ile yapılan anlaşmaya göre her beş yılda bir okul öncesi eğitim alanında çalışan bir enstitü tarafından pedagojik çalışmalarla ilgili kalite kontrolüne (Evaluation) tabi tutulmaktadır. Değerlendirme raporları Senato'nun ve Belediye'nin ilgili dairelerine de sunulmaktadır.

Aşağıda VAK yuvasının velilere yönelik Almanca/Türkçe broşüründen ("Ben artık yuva çocuğu oldum") bazı alıntılar sunulmaktadır¹⁵:

"VAK yuvasının finansmanı büyük oranda Berlin Senatosu tarafından karşılanmaktadır. İlgili Senatörlük çocuk gruplarının büyüklüğünü, personel sayısını, oyuncak ve eşya için gerekli olan para miktarını belirlemektedir. Öğitmenlerin sayısı, yuvaya gelen çocukların yaşlarına ve yuvada kaldıkları süreye göre ayarlanmıştır. Yuvadaki eğitimin gerçekten iyi olması için öğretmenlerin çocuklarla çalışmaları dışında, pedagojik yönden kendilerini hazırlamaları gereklidir.

15 VAK e.V. Unsere Kindertagesstätten / Bizim Yuvalarımız tanıtım broşürü (2020).

Bu çalışmalar şunlardır:

- Yapılan pedagojik çalışmaları planlamak ve değerlendirmek
- Çocukları gözlemek, bunları belgelemek ve değerlendirmek
- Her çocuk için dil gelişim günlüğü tutmak
- Anne babayla çocuğun gelişimi üzerine toplantılar düzenlemek
- Seminerlere katılmak”

“İlk olarak size VAK yuvalarının konseptini tanıtmak istiyoruz. Yuvalarımızdaki çalışmalarımızın esas noktaları şunlardır:

- Çocukların dil yeteneklerini geliştirme
- Kültürlerarası ve önyargılara karşı bilinçli eğitim
- Proje çalışmaları
- Velilerle birlikte çalışma
- Engelli çocukların entegrasyonu

Oranienstr. 4 adresindeki deki çocuk yuvasımız Türk ve Alman çocuklarına eğitim vermektedir. Çocukların dil gelişimlerini iki dilli konseptimizle destekliyor ve geliştiriyoruz. Prensbimiz ‘bir dil, bir insan’dır.

Anadili Türkçe ya da Almanca olan iki öğretmen eşit koşullarda beraber çalışmaktadır. Almanca-Türkçe eğitim veren yuvasızda çocuklarla eşit koşullarda çalışan Alman ve Türk öğretmenler tarafından eğitim verilmektedir. Her öğretmen kendi ana dilinde çocuklarla ilişki kurarak, onların küçük yaştan itibaren iki dili birlikte öğrenmelerine yardımcı olur. Oranienstr. de bulunan yuvada çocukların % 70’i Türkiye kökenli ve %30 Alman kökenli ya da iki kültürlü ailelerden (Türk/Alman) gelen çocuklardır.

Reichenberger Str. 156 A adresindeki diğer çocuk yuvasımız, ana dilleri çeşitli olan çocuklara eğitim vermektedir. Çocukların dil yeteneklerini çok dilli konseptimizle destekliyor ve geliştiriyoruz. Bu ana dilleri farklı olan öğretmenlerin beraber çalışmaları demektir.

Yuvalarımızda çocuklarla genellikle Almanca konuşulur. Öğretmenle aynı kökenden olan çocuklarla kendi ana dillerinde konuşurlar. Örneğin belirli zamanlarda, doğum günlerinde ya da sabah toplantılarında, öğretmen bütün çocuklara kendi ana dilinde hitap edebilir. Çocuklar yuva sürecinde kendi ana dillerinin yanı sıra, öteki dillerden

kelimeler, cümleler, şarkılar öğrenebilir. Böylece yuvamıza gelen çocuklar küçük yaştan itibaren dünyada çeşit çeşit insan ve dil olduğunu fark ederler.”

“Kültürlerarası eğitim ve önyargılara karşı bilinçli eğitim, yuvalarımızdaki çalışmaların esas noktalarıdır. Eğitimimizde, çocukların insanlara önyargısız yaklaşmalarına önem vermekteyiz. Önyarguların, ilişkileri zedeleyici olduğunu öğretmekteyiz.”

“Engelli çocukların entegrasyonu

Yuvalarımızda engelli çocuklara da eğitim ve bakım sunmaktayız. Her iki yuvamızda da entegrasyon öğretmenlerimiz bulunmaktadır.”

Semt Yönetimi (Quartiersmanagement)

Quartiersmanagement

Berlin eyaleti ve Kreuzberg Belediyesi dezavantajlı bölge ve sakinleri için kent-sel kalkınma fonundan (Städtebauförderung) yararlanarak özellikle göçmenler ve diğer gruplar için destekleyici bir tutumla, olumsuz şartların iyileştirilmesi yönünde gelişim projeleri uygulamaktadır. Daha çok sosyal uyumu, ekonomik destek ve toplumsal katılımı sağlama amaçlı bu projeler, sosyal kent (soziale Stadt) programı çerçevesinde Berlin Senatosu bütçesinden finanse edilmektedir. Kreuzberg Belediyesi'nin de koordine ettiği bu projelerin uygulanması ise seçilerek görevlendirilmiş büroların sorumluluğundadır.

Semt yönetimi projelerinin ana görevi çalıştıkları bölgede var olan etkinlikleri ve girişimleri toparlamak, diğer yandan bölge halkının, müteşebbislerin, ev sahiplerinin, yerel bürokrasi ve politikanın çıkarlarını da göz önünde bulundurarak halkın katılımına açık tartışmalı toplantılar yapılmasını sağlamaktır.

Semt yönetimi çalışmalarının istenilen şekilde yürütülüp, planlanan hedeflere ulaşması amacıyla koordinasyon görevini üstlenen kurumlardan görevliler her ay bir kere toplanıp durum değerlendirmesi yaparlar. Bu görevliler Berlin Senatosu Konut, İmar ve Kentsel Gelişim Bakanlığı, Kreuzberg Belediyesi İmar ve Şehir Planlama Bölümü ve ilgili semt yönetim bürosunda çalışan kişilerden oluşmaktadır. Semt yönetim bürolarının yaptığı çalışmalar her iki senede bir “monitoring” ve değerlendirme sistemleriyle kontrol edilmektedir.

Bu program çerçevesinde Kreuzberg Belediyesi sınırları içerisinde bulunan beş mahallede /semtte “Semt Yönetimi” (Quartiersmanagement) projeleri uygulanmaktadır. Aşağıda örnek olarak Wrangel bölgesindeki proje, soru cevap şeklinde tanıtılmaktadır:

SÖYLEŞİ

Ümit Bayam'ın Semt Yönetimi'nden Emine Başaran ile 25 Temmuz 2020 tarihinde yaptığı söyleşi:

Soru: 2000 yıllarının başında Berlin'in 34 ayrı bölgesinde Semt Yönetimi projeleri yürütülmeye başladı. Bu bölgelerin seçimi belli kriterlere göre yapıldı. Bu kriterler örneğin işsizlik, gelir düzeyi, göçmen oranı, eğitim durumu vs. idi. Bu bölgeler arasında Wrangel caddesinin bulunduğu bölge de vardı. Burası Türkiye kökenli göçmenlerin yoğun yaşadığı bir bölge. Siz de Türkiye kökenlisiniz. İlk çalışma adımlarımız nelerdi?

Emine B.: İlk önce bölgede bize ulaşılması için büromuzu kurduk. Sonra altı ay boyunca çeşitli grup, girişim ve kuruluşlarla ilişkiye geçerek hem semt yönetim programını hem de toplantılar yaparak maddi destek açısından özellikle küçük esnaf için yatırımlarla ilgili maddi destek imkanları bulunduğunu anlattık. Bunun yanı sıra, yapısal olarak ayda bir toplanan semt konseyi grubunu oluşturduk. Bu grubun toplantı sonuçlarını, protokollerini, alınan kararları Belediye'nin ve Senato'nun ilgili dairelerine göndermeye başladık.

Soru: Çalışmalarınız ne zaman devamlılık kazandı?

Emine B.: Çevrede oturan aktif kişilere işlerin hızlı ve doğru olduğunu göstermek amacıyla istenilen yönde çeşitli projeler üretmek ilgili yerlere ilettük. İmar konularında çok girişimimiz oldu. Örneğin okul binalarına yönelik yatırımlar, park ve yeşil alanların yeşillendirilip güzelleştirilmesi gibi. Ayrıca kurduğumuz bir jüri üzerinden küçük ve orta miktarlarda yardımlarla bölgedeki çeşitli projelerin gerçekleşmesine olanak sağladık. Bu şekilde semt bölgesine belli bir dinamizm kazandırdık.

Bunların dışında bölgede toplantılar düzenledik. Semte yönelik bir gazete çıkararak ilgili bilgileri bu kanaldan yaymaya başladık. Gazete iki dilli, hem Almanca hem de Türkçe idi. Ayrıca bölge sakinleri arasında ilgi duyan kişiler gelip çalıştılar.

Bu şekilde bölge halkının güvenini kazandık. Ben de Türkçe konuştuğum için semtte oturan Türkiye kökenlilerle ilişki kurmam zor olmadı. Güvenerek ve isteyerek bize gelmeye başladılar. Bu ortamda kendi kendilerine nasıl yardımcı olacaklarını göstermeye çalıştık.

Soru: Semt Yönetimi uygulamasının güçlü ve zayıf tarafları nelerdir?

Emine B.: Güçlü tarafı uygulanan programın, sınırları kesin şekilde çizilmiş bir bölgede, büro ve sorumlu kişilerle yürütülmesi. Programın temel avantajı bu. Herkes bu noktaya gelebilir, bilgi alabilir veya girişimde bulunabilir. Diğer güçlü bir taraf ise Semt Yönetimi uygulamasının hem ilgili belediye hem de senatoya bağlantılı olarak çalışması. Amaçlanan projelerin hızlı şekilde ilgili makamlara ulaştırılması ve gerçekleşmesi, semt sakinlerinin güvenini artırdı. Semtle ilgili orta vadeli yatırım projelerine (10 -15 yıllık) aksiyon fonu üzerinden finansal kaynak olarak destek sağlamamız durumu da çok önemliydi.

Uygulanan programın zayıf tarafı ise anlattığım bu işlerin neredeyse tamamını yaparak, deneyerek (Learning by Doing) başarmamızdı. Belediye ve senato bürokrasisiyle ilişkiler yoğundu. Fakat çalışma konsepti olarak kesin bir model yoktu. Belki de bundan dolayı bir dizi işi deneyerek, öğrenerek yaptık.

Bölgeyle ilgili yapılan değerlendirmelerin olumlu sonuç vermesi nedeniyle Semt Yönetimi projesi 2015 yılında uygulama programından çıkarıldı. O dönemde gerçekleşen bir dizi proje bugün Wrangel bölgesinde çalışmalarına devam ediyor.

Kreuzberg Semt Komisyonu (Stadtteilausschuss Kreuzberg)

Kentsel gelişim alanında yine Belediye'nin desteğini alarak çalışan bir diğer proje "Kreuzberg Semt Komisyonu"dur (Stadtteilausschuss Kreuzberg). Bu proje, kentsel gelişim projelerinin tasarım veya planlama aşamasından başlamak üzere bölge sakinlerinin görüş ve önerileri yönünde gerçekleşmesini amaçlar.

Kreuzberg Semt Komisyonu Derneği 1987 yılında kuruldu. Finansmanı Kreuzberg Belediyesi ile yapılan bir anlaşma üzerinden sağlanan Dernek, ilçenin kentsel dönüşüm süreçlerine vatandaşların katılımını sağlamakla görevlidir. Komisyonun çalışma alanında, kentsel gelişimle ilgili önerilerin sunulması, sorunların tespiti ve tartışılarak çözümü bulunmaktadır.

Semt Komisyonu'nun yıllık çalışma planları Kreuzberg Belediyesi'nin ilgili bölüm başkanlarının katılımıyla birlikte yapılır. Ayrıca Kreuzberg Semt Komisyonu, çalışmalar konusunda Kreuzberg Belediyesi'nin ilgili bölümlerine altı ayda bir rapor sunar.

Semt Komisyonu, görev alanına giren konularla ilgili düzenli şekilde danışmanlık / bilgilendirme hizmetleri verir ve ilçe sakinleri, Belediye İmar Dairesi ve Belediye Meclisi'nin İmar Komisyonu arasında köprü

görevini gören bir ara birim konumundadır. Semt Komisyonu'nun görevleri arasında Belediye'nin planladığı projeler ve kentsel gelişimlerle ilgili bilgileri kamuoyuna yansıtmak da vardır. Semt Komisyonu partiler üstü bir konumda çalışır ve genel olarak her gruba açıktır. İlçedeki bölge sakinlerinin proje ve planlara katılımı öngörülüyorsa katılımın gerçekleşmesi konusunda toplantılar düzenlemek, yönetmek ve toplantı sonuçlarını tespit ederek ilgili makamlara ulaştırmak Semt Komisyonu'nun görevidir.

Kreuzberg Semt Komisyonu sorumlusu Türkiye kökenli bir şehir planlamacıdır. İlçede yaşayan Türkiye kökenli göçmenlerin de öngörülen kent planlaması tartışmalarına katılımları genelde arzu edilir. Göçmenlerin yaşadıkları mahalle ve bölgelerle ilgili gelişim planlarına (yollar/yeşil alanlar/çocuk oyun bahçeleri/trafik ve park yerleri/yaya ve bisiklet yolları vs.) katılımları, bilgilencmeleri, isteklerini belirtmeleri Semt Komisyonu'nun iki dilli (Türkçe/Almanca) elemanı aracılığıyla daha kolay şekilde gerçekleşmektedir.

İlçe sakinleriyle birlikte öngörülen plan ve projeler ile ilgili yapılan tartışmalar ve toplantılar sonucunda ortaya çıkan istek ve teklifler, yerel politikacılar ve Belediye'nin ilgili daireleri tarafından Almanya idari yasalarına göre değerlendirilmek zorundadır. Benzer şekilde, yasalar yuva ve okul çocuklarının ve gençlerin de okul ve oyun bahçeleri, spor alanları gibi konularda yaşlarına uygun şekilde katılımlarının sağlanarak, isteklerinin tespit edilmesini öngörmektedir. Kreuzberg Semt Komisyonu bu ve bunun gibi katılım aktivitelerini örgütler, takip eder ve kentsel gelişim projelerinin tüm yaş grupları tarafından ortak çözümler çerçevesinde gerçekleşmesine yardımcı olur.

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

“Berlin-Kreuzberg ve Türkiye Kökenli İşçi Göçü: Almanya Göç Politikaları ve Yerel Perspektifler” başlıklı bu çalışmada Federal Almanya’ya Türkiye kökenli işçi göçüyle ilgili olarak Federal Almanya Hükümetleri’nin uyguladığı politikalar, göç süreçleri çerçevesinde ele alınarak değerlendirilmiş, Kreuzberg Belediyesi düzeyindeki gelişme ve ilgili uygulamalar ise ayrıca sunulmuştur.

1960’lı yıllardan başlamak üzere göçmenlere yönelik politikalar çerçevesinde uygulanan “konuk işçilik”, “aile birleşimi”, “geriye dönüşü teşvik”, “kalkıcı olma ve uyum politikaları” dönemleri, göç olayı ile ilgili perspektiflerin sıkça değişmesine de neden olmuştur.

Benimsenen son yaklaşımlar 2000’li yıllardan sonraki politikalarda kendilerini daha belirgin şekilde göstermeye başlamıştır. “Almanya bir göç ülkesidir” şeklinde kabul gören gerçeklik ve bu yönde değişen genel politikalar, 1960’lardan sonraki 20-30 yıl boyunca süren kısıtlayıcı ve önleyici uygulamaların aksine, ülkede yaşamakta olan göçmen kökenli kitlenin Alman toplumuna daha fazla uyumunu amaçlayan uygulamaların geliştirilmesini sağlamıştır.

Alman vatandaşlık yasasının değiştirilerek ülke içinde doğan göçmen çocuklara doğrudan vatandaşlık verilmesi, ardından çıkarılan göç yasasıyla göçmenlerin oturma haklarının daha güvenli şekilde garanti altına alınması ve sıkça gerçekleşen, göçmen kuruluşlarının de katıldığı uyum zirveleri, bu değişimlerin en bariz göstergeleri olmuştur.

Genel göçmen politikalarında yaşanan bu dönüşüm ve benimsenen yeni perspektifler, yerel yönetimler düzeyindeki uygulamaları da etkilemiştir. Kreuzberg Belediyesi’nin göçmenlere, özellikle Türkiye kökenli göçmenlere yönelik faaliyetleri 2000’li yıllardan çok önce başlamıştı. Daha Federal Hükümetlerin uyguladığı göçmen politikalarının kısıtlayıcı olduğu dönemlerde, Kreuzberg Belediyesi hem kendi bünyesi içerisinde hem de sivil toplum girişimcileri ile birlikte göçmen kökenli Kreuzberg-lilerin yaşam şartlarının iyileştirilmesini hedefleyen çeşitli sosyokültürel uygulamaları devreye sokarak hayata geçirmişti.

Kreuzberg Belediyesi'nin göç dönemlerinde uyguladığı politikalar ve benimsediği perspektifler önemli hatlarıyla şöyle özetlenebilir:

1. Konuk işçilerin geldiği 1961-1973 döneminde Kreuzberg Belediyesi'nin faaliyetleri içerisinde göçmenlere yönelik fazla bir çalışma yoktur. Bu durumun nedenleri olarak gelen Türkiye kökenli göçmenlerin Kreuzberg'de tek başlarına olmaları, kalma yerlerinin genelde işveren tarafından temin edilmesi ve bir işe sahip olunması gösterilebilir. Fabrikalarda çalışıyor, firma yurtlarında kalınıyordu. Rotasyon politikalarının 1964 yılından sonra terk edilmesi ve bu nedenle Türkiye kökenli göçmenlerde Kreuzberg'de kalma sürelerine de bağlı olarak ailelerini yanlarına alma isteğinin doğması, Belediye açısından, ileriki dönem çalışmalarının konut sektörü ve okul eğitimi alanlarına yoğunlaşacağına habercisiydi.

2. Kreuzberg Belediyesi 1974 - 1989 döneminde, özellikle 80'li yıllarda, Türkiye kökenli göçmen ailelere yönelik toplumsal her türlü alanda çalışma yapmak, sorun ve ihtiyaçlarla uğraşmak, yeni modeller geliştirmek zorunda kaldı. Göç ile bağlantılı olarak ilçede oluşan yeni durumlardan dolayı Belediye bünyesindeki ilgili birimlerin birlikte yaşam ve uyum çalışması konularını programlarına almaya başladıkları gözlemlendi. O zamanki adıyla Yabancılar Danışma Kurulu'nun kurulması, Belediye bünyesinde bir yabancılar görevlisi atanması, Belediye'nin Kreuzberg'deki göç olgusunu önemseyişinin yapısal alandaki ilk göstergeleri oldu. Belediye kendi birimleriyle yürüttüğü bu ilk çalışmalarının yanı sıra, ilçede yaşayan Türk ve Alman girişimcilerin eğitim, sosyal ve kültür alanlarında Türkiyeli göçmenlere yönelik çalışmalarını önemseyerek onlara destek oldu. Güçlendirme desteği verilen bu girişimler, sonuçta Kreuzberg ilçesinde işbirliği yapılacak yeni STK'ların doğmasına önayak oldu. Türk Veliler Birliği, Kreuzberg Semt Komisyonu, Diyalog Tiyatro grubu bu örneklerden birkaçıdır. Bu dönemdeki gelişmelerin ve deneyimlerin Kreuzberg Belediyesi açısından diğer bir önemi ise, hem kendi bünyesindeki uygulamalar hem de sivil toplum girişimleri düzeyindeki gelişmeler sayesinde temeli iyi ve sağlam olan bir göç/göçmen politikasına sahip olunması oldu. Bu sayede Kreuzberg ilçesinde uygulanan göçmenlere yönelik politikalarda yadsıma ve dışlama hiçbir zaman söz konusu olmadı.

3. Berlin Duvarı'nın açılmasıyla 1990'lardan sonra başlayan dönem, Kreuzbergli Türkiye kökenli göçmenler açısından birbirinin aksi iki yönde gelişmeyi beraberinde getirdi. Yasal statü açısından giderek daha güvenli duruma ulaşan göçmen kişi ve aileler, ekonomik açıdan aynı şekilde güvende değildiler. İşsizlik tehlikesi yetişkinlerde önemli bir sorun olmaya devam etti. Aynı şekilde okullardan diploma almadan ayrılan veya meslek eğitimini yarıda bırakan Türkiye kökenli çocuk ve gençlerin oranındaki düşüş hedeflediği kadar fazla değildi. Kreuzberg Belediyesi bu durumda ve özellikle 1995 - 2000 yılları arası istihdam ve işsizlik konularında yerel yönetim birimi olması gereği fazla bir etkinlik göstermemesine karşın, ilçede uygulanan göçmen politikasının geri plana atılmasını önlemeye çalıştı. Bu durumla ilgili uğraşlara örnek olarak Kreuzberg'in beş farklı mahallesinde uygulanan Semt Yönetimi projesine, kendi ilgili belediye biriminin katılımıyla destek vermesi gösterilebilir.

4. Yakın dönem gelişmeleri kapsamında Belediye açısından öne çıkan konu, spekülasyon amaçlı soylulaştırma gelişmelerinin engellenmesidir. Aralarında az gelirli Türkiye kökenli göçmen kiracıların da bulunduğu kesimleri korumak amacıyla, Kreuzberg Belediyesi elindeki konut yasalalarıyla ilgili enstrümanları kullanmaya çalışmaktadır. Örneğin ilçenin belli bölgelerinde aşırı kira artışlarını veya binaların spekülasyon amacıyla el değiştirmesini önleyici yasal tedbirlere başvurmaktadır.

Kreuzberg Belediyesi'nin yukarıda kısaca belirtilen uygulamalarından yola çıkılarak göç olgusuna yıllardır nasıl yaklaştığı, benimsenen perspektiflerin neler olduğu sorusuna, Kreuzberg ilçe halkının özellikleri de göz önünde bulundurularak cevap verilebilir.

Kreuzberg ilçesi 60'lı/70'li/80'li yıllarda Türkiye kökenli göçmen işçi ve ailelerinin yanı sıra, Batı Almanya'nın çeşitli yörelerinden Berlin'e ve Kreuzberg'e gelen öğrenci, sanatçı, genç ve alternatif yaşam sürmek isteyen grupların da yerleştiği bir bölge konumuna dönüşmüştür. Bu nedenle ilçe sakinleri, dünya görüşleri açısından Berlin'in diğer ilçeleriyle bir kıyaslama yapılacak olursa, daha açık, çeşitli, renkli, çevreci, yaratıcı ve aktif bir yapıya sahiptir. Belediye yönetimi uzun zamandır halkın bu görüşlerini temsil eden parti temsilcileri tarafından yürütülmektedir.

Kreuzberg halkının zamanla oluşan bu çeşitliliği, kendi içinde de farklılıklar barındıran Türkiye kökenli göçmen kitleyle olumlu ilişkiler kurulmasını sağlamıştır. Karşılıklı olarak dışlayıcı bir tutuma girilmediği için, Kreuzberg ilçesinde yan yana da olsa beraberce bir yaşam geçerli olmuştur.

Kreuzberg ilçe halkının yukarıda değinilen özellikleri aktif toplumsal yaşamı şekillendiren en belirgin etkenler olmuştur. Kreuzberg birlikte iyi çalışabilen proje, kuruluş ve derneklerden oluşan geniş bir işbirliği ağına sahiptir. Göç politikalarının erken dönemlerinden beri çeşitli kuruluş ve STK'ların oluşturduğu sosyal, ekonomik, kültürel içerikli girişim ve çalışmalar, ilçede var olan güçlü bir yetenek/girişim kapitalinin göstergesidir.

Belirtilen bu nedenlerden dolayı göçle ilgili uygulama ve perspektifler Kreuzberg Belediyesi'nin politikalarında çok öncelerden beri önemli bir çalışma alanı olarak kabul görmüş, Belediye yönetimi ve bu yönetimi oluşturan partiler tarafından da desteklenmiştir.

Yukarıda belirtilen hem federal hem de ilçe düzeyindeki genel değerlendirmelerin arka planında uyum odaklı ortak yaşamla ilgili yasal çerçevenin olması bir zorunluluktur. Almanya'da var olan yasal çerçevenin yanı sıra, güncel olarak gerekli diğer yasal çerçeve ve önemli noktalar aşağıda verilmektedir.

Federal Almanya veya Berlin eyaleti düzeyinde gerekli olduğu düşünülen yasal çerçeve

- Almanya'nın göç ülkesi olduğu gerçeğinden yola çıkılarak buna uygun perspektiflerin tüm politikalara yansıtılması
- Uyum politikaları uygulamalarında kültürel çeşitliliğin yadsınmaması
- Dışlamayı önleyici yasaların çıkarılarak uygulanması
- Eşit haklar, şans eşitliği ve katılımcılığın yasalarla teşviki

Kreuzberg Belediyesi'nin kendi bünyesinde gerçekleştirdiği ve diğer sivil toplum kuruluşlarının uyum ve birlikte yaşama yönelik yaptıkları çalışmalar, bu kitabın ilgili bölümlerinde ele alınarak sunulmuştur.

Aşağıdaki noktalarda belediye bünyesinde gerçekleşmiş olan uygulama ve deneyimler sonucu ortaya çıkan, göçmenlerle ilgili sürdürülmesi halen gerekli olan çalışmalar vurgulanmaktadır.

Yerel yönetimler (belediyeler) düzeyinde gerekli olduğu düşünülen çalışmalar - Kreuzberg örneği:

- Göçmenlerle ilgili konuların yatay (Querschnitt) görevler olarak belediye bünyesindeki tüm dairelere dağıtılması
- Uyum politikalarının stratejik bir uygulama alanı olduğu bilinciyle yeni çalışma alanlarına yönelik sürdürülebilir stratejiler üretilmesi (birlikte yaşam platformları, belediye içi ve dışı işbirliği ağları, “monitoring” sistemleri vs.)
- Göçmen kökenli çalışanlarla ilgili personel politikalarının geliştirilmesi
- “Hoş geldiniz kültürü”nü yayma amaçlı, çok dilli platformlar (internet dahil) kurulması, çok dilli hizmet sunulması
- Birlikte yaşam ve toplumsal katılım konularında göçmen kurum ve kuruluşlarının temsilcileriyle eşit şartlarda çalışmalar yapılması, ortak projeler üretilmesi, stratejiler geliştirilmesi
- Göçmenlerin tüm yönleriyle potansiyel oluşturduğu bilincine vararak, çeşitli uygulamalar yoluyla bu potansiyelin kullanılmasının sağlanması
- Sivil toplum kuruluşlarıyla birlikte yapılan çalışmaların yaygınlaştırılarak, hem toplumsal hizmet dağılımının hem de göçmen kitleyle olan ilişkilerin güçlendirilmesi
- İlçede diyalog ve empati yaratmaya yönelik olarak, devamlılığı olan kültürel şenlikler, karşılıklı mutfak/yemek tanıtımları/gösterileri, sanatsal faaliyetler düzenlenmesi

Suriye kaynaklı mülteci göçü nedeniyle Türkiye genelinde ve mültecileri barındıran yerel belediyeler düzeyinde göçle ilgili yeni durum ve görevler ortaya çıkmıştır. Yeni oluşan bu durum ve görevlerle ilgili genel bir yöntem ve çalışma modeli olmadığından ilgili belediyeler bazen çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır. 60 yıl önce başlayan işçi göçü Almanya’da yerel yönetimlerin karşısına, ilk zamanlarda nasıl çözüleceği belirsiz olan benzer zorluklar çıkarmıştı. Bu çalışma; Almanya’da göçle ilgili olarak yaşanan başlangıçtaki belirsizliğin ve sonradan oluşturulan politikaların hangi dönemlerden geçerek günümüze geldiğini anlatmaktadır. Aynı süreçte, yerel yönetim olarak, Türkiye kökenlilerin yoğun

olarak gelip yaşamaya başladıkları Berlin'in Kreuzberg İlçe Belediyesi tarafından yürütülen uyum ve birlikte yaşam odaklı uygulamalar somut olarak ele alınmaktadır.

Türkiye ve Türkiye'deki yerel belediyeler bu büyüklükte bir kitlesel göç olayını Suriye kökenli mültecilerle, belki de ilk defa, yaşıyorlar. Bu nedenle göçün başlangıcındaki belirsizlikler normal karşılanabilir. Ama bu belirsizlik dönemleri devam ederken, Suriye kökenli mültecilerin Türkiye'de "yerleşik" olmaya doğru adımlar attığı da gözlenmektedir -aynı 50-60 yıl önce Almanya'da olduğu gibi.

Bu nedenle Türkiye'de kalıcılığa ve yerleşikliğe doğru ilerleyen mülteci kişi ve ailelerle ilgili genel bir politikanın geliştirilmesi ve ilgili yasanın/yasaların çıkarılması gerekmektedir. Mültecilerle ilgili bu adımlar mülteci kitlelerini barındıran belediyeler ve ilgili çalışmalar açısından önemlidir. Mültecilere yönelik politikaların belirlenerek yasalar üzerinden uygulanmasıyla, Türkiye kamuoyunun mültecilere yönelik bakış açısının da etkileneceği kesindir.

Diğer bir durum ise Türkiye'de mültecileri barındıran belediyelerin çalışmalarıyla ilgilidir. Bu çalışmada Kreuzberg Belediyesi'nin hem kendi bünyesinde hem de STK'larla birlikte yaptığı çalışmalar anlatılmaktadır. Kreuzberg Belediyesi'nin oluşturduğu Göç ve Uyum Danışma Kurulu Türkiye'deki belediyelerin uygulayabileceği bir modeldir. Kent konseyleri bünyesinde böyle bir kurul veya çalışma grubu oluşturulabilir.

Kreuzberg Belediyesi'nin uygulamalarında, göçmenlerin uyumu konularında çalışan STK'larla işbirliği yapılarak çalışmalar yapılması önemli bir nokta olarak öne çıkmaktadır. Türkiye'de de benzer konularda faaliyet gösteren STK'lar ile çalışma ve işbirliği yapılması, bir yandan belediyelerin işbirliği yapma/oluşturma yeteneğinin güçlenmesine katkıda bulunurken, diğer yandan, mülteci gruplarıyla ilişki içerisinde olan STK'lar sayesinde bu gruplarla belediyenin diyalogunun artmasını sağlayacaktır. Ayrıca STK'larla işbirliği içinde mülteci çalışmaları konularında çeşitli Avrupa fonlarından yararlanma, kaynak yaratarak proje geliştirme şansı da doğabilecektir.

Bu bölümdeki özetle, çalışmanın tamamında değinilen birkaç önemli nokta vurgulanmaktadır. Anılan diğer uygulamalar da Türkiye'deki şartlar ve uygun durumlar çerçevesinde geliştirilecek projeler için elbette örnek alınabilir.

Oberbaum Köprüsü, Klaus-Peter Eckert 2019

Kaynakça

Amt für Statistik Berlin Brandenburg, 1962, 1965, 1975, 1981, 1990, 2000, 2007, 2014, 2019. *Jahrbuch*. Berlin: Amt für Statistik Berlin Brandenburg.

Bezirksamt Friedrichshain-Kreuzberg, 2014. Migration und Gesundheit - Interkulturelles Gesundheitsnetzwerk. İçinde: *Gesundheit für alle in Friedrichshain-Kreuzberg! - Ein generationsübergreifendes Konzept zur Gesundheitsförderung und Prävention*. Berlin: Bezirksamt Friedrichshain-Kreuzberg, s. 25-35.

Canatan, B., 2001. *Yerellik İlkesi*. Ankara: Galeri Kültür Yayınları.

Düspohl, M., 2017. Kreuzberg semti-Türk göçmenlerin kısa öyküsü. İçinde: *Kardeş Kentler Friedrichshain-Kreuzberg/Berlin Kadıköy/ İstanbul*. Berlin: Städtepartnerschaftsverein Kadıköy e.V., s. 24-25.

Eryılmaz, B., 2011. *Kamu Yönetimi*. 4. dü. Ankara: Okutman Yayıncılık.

Greve, M. & Çınar, T., 1998. *Das Türkische Berlin*. Berlin: Die Ausländerbeauftragte des Senats.

John, B., 1999. Glückwünsche. *Tiyatrom 15. Yıla Merhaba Tiyatrom*, s. 7-9.

Thelen, S., 2013. Migranten aus der Türkei. İçinde: K. Meier-Braun & R. Weber, eds. *Deutschland Einwanderungsland*. Stuttgart: Verlag W. Kohlhammer, s. 64-68.

Wagner, P., 1999. Bilingualer Unterricht in der Grundschule - Das Kreuzberger Modell koordinierter deutsch-türkischer Alphabetisierung und Erziehung. İçinde: K. Jampert, ed. *Mehrsprachigkeit im multikulturellen Kinderleben: Eine Tagungsdokumentation*. Münih: Deutsches Jugendinstitut DJI, s. 25-36.

YAZARLAR HAKKINDA

Özcan Ayanoğlu

1966 yılında Ankara'da liseyi bitiren Özcan Ayanoğlu devlet bursuyla Almanya'ya geldi ve Freiburg Albert Ludwig Üniversitesi'nde iktisat öğrenimi gördü. 1974 yılında üniversiteden mezun oldu. 1975 yılından beri Berlin'de yaşamaktadır.

2012 yılında emekli olana değin, 35 yılı aşkın bir süre, kamu ve kamu finansmanı ile çalışan STK'lar bünyesinde çeşitli çalışmalar yaptı.

Berlin Hür Üniversitesi ve Cottbus Teknik Üniversitesi'nde "kültürlerarasılık" ve Türk aileleriyle ilgili "kültürel sosyalleşme" konularında çalışmalar yaptı ve genel göç olayları üzerine dersler verdi. Berlin'de yaşayan göçmen işçilerin politik katılım hakları konusunda Berlin Senatosu için 1980 yılında hazırlanan bir uzman raporunun "Türk göçmen işçiler" bölümünü üstlendi.

Kamu hizmetleri veren çeşitli STK'lar bünyesinde "kentsel onarım" çalışmalarında sosyal planlama, kiracı danışmanlığı, yetişkin göçmen işsizlere yönelik istihdam projelerinde yöneticilik, danışmanlık ve istihdamla ilgili kuruluşların halkla ilişkiler sorumluluğunu yürüttü.

1996 – 1999 döneminde Berlin Kreuzberg İlçesi Belediye Meclis üyesi olarak çalıştı.

Özcan Ayanoğlu fahri olarak halen Kreuzberg ilçesinde bulunan bir çocuk yuvası derneğinin Yönetim Kurulu Başkanlığı'nı ve Kreuzberg - Kadıköy Kardeş Kent Derneği Başkan Yardımcılığı görevlerini yürütmektedir.

Ümit Bayam

1985 yılında Berlin-Kreuzberg Robert Koch Gymnasium'dan mezun olan Ümit Bayam, Berlin Teknik Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'nde öğrenimine başladı ve 1995 yılında mezun oldu.

Şehir planlamacısı olarak Berlin Senatosu, Şehir ve Çevre Planlama Bakanlığı'nda ve kentsel dönüşüm çalışmaları yürüten S.T.E.R.N firmasında görev yaptı. 1999 yılından itibaren Kreuzberg Semt Komisyonu kuruluşunda yönetici olarak çalışmaktadır.

Kreuzberg Semt Komisyonu ve İlçe Belediyesi'nin planladığı kentsel gelişim projeleri üzerine açık oturumlar yapma, çalıştaylar düzenleme, çalışma grupları oluşturma ve planlardan etkilenen çevre sakinlerinin görüş ve katılımını sağlamakla görevlidir.

Belediye meclisi imar komisyonu toplantılarına da katılan Ümit Bayam, Kreuzberg Belediye Meclisi'nde 1996 – 1997 yıllarında üye olarak çalıştı.

Ümit Bayam fahri olarak Berlin'deki Spree nehri üzerinde bulunan Oberbaum-köprüsü "Open Air Gallery" sanat etkinliği çalışmalarını yürütmektedir. Yönetim kurulu üyesi olarak Kreuzberg – Kadıköy Kardeş Kent Derneği çalışmaları da diğer bir fahri görevidir.

www.reslogproject.org
www.sklinternational.se